

Ola Jahr Røine

Når motivasjonen tar slutt

En kvalitativ undersøkelse av hvorfor talentfulle fotballelever ikke fullfører treårig videregående skolegang ved toppidrettsgymnas eller toppidrettslinje

Masteroppgave i idrettsvitenskap
Seksjon for coaching og psykologi
Norges idrettshøgskole, 2018

«Jeg fant vel ut at det ikke var verdt det.»

(Olava)

Sammendrag

Studiespesialisering med toppidrett og toppidrettsgymnas skilter med at de skal være best på kombinasjonen toppidrettssatsning og videregående utdanning. På tross av dette velger flere unge fotballspillere hvert år å avbryte skolegangen ved disse utdanningsinstitusjonene før de har fullført samtlige tre år. Med dette som bakgrunn var formålet med denne masteroppgaven å undersøke hva elevene selv oppgir som begrunnelse på hvorfor de valgte å avslutte skolegangen prematurt. Følgende forskningsspørsmål ble utarbeidet:

Hva oppgir fotballelever, som har avsluttet videregående skolegang ved toppidrettsgymnas eller toppidrett før tre fullførte år, som årsaksforklaring til hvorfor de valgte å slutte?

Seks semi-strukturerte intervjuer med frafallselever fra toppidrettslinje eller toppidrettsgymnas ble gjennomført høsten 2017. Utvalget bestod av fire gutter og seks jenter mellom 18 og 26 år. Selvbestemmelsesteorien (Deci & Ryan, 1985) danner det teoretiske grunnlaget for oppgavens deduktive vinkling i tillegg til å utgjøre det analytiske verktøyet for oppgavens resultat- og diskusjonsdel.

Gjennom analyse av intervjuene åpenbarer det seg en tendens til at elevene avbryter utdanningen på bakgrunn av en kombinasjon av årsaker. Primærårsakene virker å være mangel på tilfredsstillelse eller undertrykkelse av utøvernes grunnleggende behov for tilhørighet og autonomi. I tillegg har lite spilletid, skader og tidsbruk innvirkning på elevenes ønske om å fortsette. Elevenes deltagelse på videregående skoler med toppidrettssatsing virker også å være tett knyttet til satsingen på klubblaget, hvilket betyr at nedtrapping privat fører til økt fare for frafall fra utdanning.

Nøkkelord: Frafall, videregående skole, selvbestemmelsesteorien, fotball, kombinasjon idrett og utdanning, kvalitativ.

Innhold

Sammendrag	4
Innhold	5
Forord	8
1. Innledning	9
1.1 Bakgrunn for oppgaven	9
1.2 Oppgavens oppbygging	10
2. Eksisterende kunnskap og forskning	11
2.1 Det norske skolesystemet	11
2.1.1 Offentlig skole	11
2.1.2 Private skoler	12
2.1.3 Søkertall	13
2.2 Hvorfor frafall er et problem?	13
2.2.1 «Fotballleder, muligheter og utfordringer for alle»	15
2.3 Hva er årsakene til at barn og ungdom slutter eller fortsetter med idrett	15
2.3.1 Frafallsforskning internasjonalt	15
2.3.2 Kombinere idrett og utdanning	17
3. Teori	20
3.1 Motivasjonsteori	20
3.2 Selvbestemmelsesteorien	20
3.2.1 Motivasjonskvalitet	21

3.3	Tre grunnleggende psykologiske behov	22
3.3.1	Autonomi	23
3.3.2	Kompetanse	24
3.3.3	Tilhørighet	24
3.3.4	Behov, elever og frafall	24
3.4	Treneradferd og behovsundertrykkelse	25
3.5	Begrunnelse for problemstilling	25
4.	Metode	27
4.1	Design og metode	27
4.2	Vitenskapsteoretisk forankring	27
4.3	Utvalg	28
4.4	Datainnsamling	29
4.4.1	Forskerens forståelse	29
4.4.2	Intervjuguide	30
4.4.3	Intervjuene (datainnsamling)	31
4.5	Analyse	32
4.6	Etikk	34
5.	Resultat og diskusjon.....	36
5.1	Autonomi.....	36
5.1.1	Manglende medbestemmelse	36
5.1.2	Innvirkning på treningshverdag.....	37
5.1.3	Belastningsstyring	38
5.2	Kompetanse.....	39
5.2.1	Prestasjonsfokus.....	40
5.2.2	Nivåtilpasset treningshverdag.....	42

5.3	Tilhørighet.....	43
	5.3.1 Identifisering.....	43
	5.3.2 Isolasjon.....	45
5.4	Andre frafallsårsaker.....	46
	5.4.1 Problemer i klubb gir økt fare for frafall.....	49
	5.4.2 Motivasjonsregulering ved inngang til videregående opplæring...50	
	5.4.3 Studiens resultater og DMSP.....	52
5.5	Fotballsatsning etter frafall.....	53
5.6	Studiens bidrag.....	54
5.7	Metodediskusjon	57
5.8	Veien videre.....	59
6.	Konklusjon	61
	Referanser	63
	Forkortelser.....	73
	Begrepsforklaring.....	74
	Vedlegg	75

Forord

Prosessen med å skrive en masteroppgave har vært like krevende som jeg forventet. Da jeg for to år siden bestemte meg for å fortsette fra bachelor til master var det uten anelse om hva jeg etter hvert skulle forske på og fordype meg i. Hele førsteåret gikk med til å fundere på ulike vinklinger og problemstillinger. I denne perioden jobbet jeg samtidig som fotballtrener for sekstenåringer i Ready Fotball. Halvveis i sesongen skulle de gå fra ungdomsskole til videregående skole. Gjennom spillernes prat på treningsfelt og i garderoben ble jeg minnet på hvilke utfordringer ungdom står overfor når de skal ta fatt på videregående skole, og hvordan enkelte studentutøvere ikke blir gitt de rette forutsetningene for å lykkes både på skole og i idrett. Dette inspirerte meg til å undersøke temaet som resulterte i denne oppgaven og for det må jeg rette en takk til dem.

Den neste jeg vil takke er min veileder Henrik Gustafsson, som har gitt meg veldig god hjelp i planlegging, utforming og gjennomføring av denne oppgaven. Selv om han har vært bosatt i Sverige har samarbeidet fungert strålende. Jeg er veldig glad for at du sa ja til å hjelpe meg.

Tusen takk til informantene som brukte sin tid på å hjelpe meg med mitt prosjekt. Jeg har møtt noen utrolig spennende mennesker med interessante historier, det ikke hadde blitt noen oppgave uten dere.

Mamma, Lars, Kristina, Ylva og Nova. Dere har stilt opp for meg når jeg har trengt det, men mest av alt vært kilder til latter og glede.

Til slutt vil jeg takke min samboer Vilde for alt og ingenting. Ikke bare har du vært min personlige motivator og coach, men du har også korrekturlest oppgaven. Jeg har virkelig trengt deg.

Ola Jahr Røine

Oslo, 2018

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Norske ungdommers frafall fra idrett i ung alder er av flere ansett som et stort problem. I media kan vi lese at «norsk idrett har et omfattende frafallsproblem» (Strand, Sørgård, & Lysvold, 2015), at så mange som åtte av ti slutter med idrett i løpet av barne- og ungdomsårene, og at de gjør det på bakgrunn av motivasjonsmangel. Som fotballspiller gjennom mange år har forfatter selv følt på kroppen hva det betyr å drive med idrett i barne- og ungdomsår, og hvordan ulike miljøer og trenere kan fungere som en kilde til motivasjon. I min oppvekst har jeg vært en del av flere fotballag som har krympet i antall spillere, med lekkasje både i topp og bunn av ferdighetsstigen. Ungdommene i artikkelen til Strand, Sørgård og Lysvold (2015) kommenterte at de ikke hadde noen planer om å bli best i verden, eller komme på landslag og at de derfor valgte å slutte med idrett da kravene til deltagelse ble for store. Mange utøvere har derimot et ønske om å bli profesjonell i sin idrett og har, gjennom barne- og ungdomsår, klart å opprettholde motivasjonen for å satse mot toppen. Etter endt ungdomsskole velger flere av disse utøverne å søke seg til skoler og linjer som prioriterer utøvere med høyt ferdighetsnivå og som ønsker å kombinere toppidrettssatsning med utdanning. Disse studiestedene profilerer seg med å være best på kombinasjon utdanning og idrett og bør på bakgrunn av dette være det beste stedet for unge utøvere å være når de fullfører sin grunnskoleutdanning.

Undersøkelser gjort blant elever ved norske videregående skoler viser at frafall fra toppidrettslinjer og toppidrettsgymnas er et problem (Dønnestad, 2013). Skolene lykkes dermed ikke med sitt oppdrag om å optimalisere hverdagen slik at utøvere kan fullføre skolegangen kombinert med idrett. Samtidig er utøvere som kombinerer skole og idrett engasjert på to arenaer i hverdagen. Frafall fra skole kan derfor være knyttet til utfordringer utøver står ovenfor i klubb, men denne sammenhengen er ikke tidligere undersøkt. På bakgrunn av dette vil oppgavens formål være å undersøke hverdagen til unge fotballelever ved disse toppidrettsskolene som valgte å avslutte skolegangen før tre fullførte år. Gjennom semi-strukturerte intervjuer søker undersøkelsen å avdekke hvorvidt frafallsårsaker er direkte knyttet til problemer i skole, klubb eller en kombinasjon av de to. Utgangspunktet for å vurdere informantenes miljøer vil være

selvbestemmelsesteorien (SDT) med fokus på tilfredsstillelse av de tre grunnleggende psykologiske behovene for autonomi, kompetanse og tilhørighet.

1.2 Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven består hovedsakelig av seks bestanddeler. Etter innledning, som tar for seg bakgrunn for oppgaven og en strukturell forklaring, blir eksisterende kunnskap og forskning presentert. Dette innebærer en kort gjennomgang av det norske skolesystemet med tilhørende statistikk samt presentasjon av relevant forskning innenfor frafall og kombinasjonen av idrett og utdanning. Videre følger et teorikapittel der selvbestemmelsesteorien er i hovedfokus, motivasjonsteorien som store deler av oppgaven baseres på, og som gir grunnlag for analyse. Oppgavens metodedel består av følgende undertemaer: design og metode, vitenskapsteoretisk forankring, utvalg, datainnsamling, analyse og etikk. Resultater og diskusjon vil i denne oppgaven bli presentert i samme kapittel av hensyn til oppgavens lesbarhet og for å unngå gjentakelser i to ulike deler. I denne delen vil oppgavens forskningsspørsmål bli forsøkt besvart og resultatene vil bli diskutert i lys av selvbestemmelsesteorien og annen relevant forskning. Avslutningsvis vil oppgavens resultater og diskusjon oppsummeres i et konklusjonskapittel, samt suppleres med forfatters egne tanker om videre forskning på feltet.

2. Eksisterende kunnskap og forskning

2.1 Det norske skolesystemet

2.1.1 Offentlig skole

Etter at Reform 97 ble innført i 1997 har det vært ti års grunnskoleutdanning for norske barn (Kirke-, utdannings-, og forskningsdepartementet, 1996). Dette innebærer barne- og ungdomsskole, henholdsvis i sju og tre år. Etter å ha fullført ti år i grunnskolen har alle elever rett til videregående opplæring, men til forskjell fra grunnskoleutdanningen er denne ikke obligatorisk. Videregående opplæring er delt i to utdanningsprogram, *studieforberedende og yrkesfaglig*. Under studieforberedende sorterer idrett, kunst, design og arkitektur, medier og kommunikasjon, musikk, dans og drama, og studiespesialisering. Under yrkesfaglig utdanningsprogram finnes hele åtte alternativer, blant disse elektrofag, helse- og oppvekstfag, og bygg- og anleggsteknikk. Uavhengig av hvilken studieretning man velger vil undervisningen i hovedsak foregå på skolen i første (Vg1) og andre (Vg2) studieår. I tredje skoleår på videregående skole (Vg3) foregår undervisningen på skole eller ute i bedrift, avhengig av hvilken studieretning eleven velger.

Idrettsfag sorterer under utdanningsprogrammet studieforberedende og gir generell studiekompetanse etter tre fullførte år. Som et tillegg til studieretningen idrettsfag har elever muligheter til å søke seg til *studiespesialisering med toppidrett*, herfra kalt toppidrett. Toppidrett skal være et alternativ for elever som ønsker å kombinere skole med satsing på øverste sportslige nivå. Utdanningsdirektoratet skriver følgende på sine hjemmesider:

Unge idrettsutøvere som ønsker å satse på målrettet og systematisk trening innen konkurranseidrett, skal gis muligheter til det. Gjennom programfaget toppidrett skal ungdom få muligheter til å kombinere videregående opplæring med idrett på høyt prestasjonsnivå, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Opplæringen skal gi utfordring, spenning, glede og mestring, og kan bidra til å utvikle den enkeltes selvtillit (Utdanningsdirektoratet).

For å være kvalifisert for å kunne få skoleplass ved en toppidrettslinje må eleven oppfylle både sportslige og faglige krav. Som søker ved toppidrett velger man fordypningsidrett på bakgrunn av hvilke idretter skolen tilbyr fordypning i. I tillegg til fagene som kreves for generell studiekompetanse undervises det i treningsplanlegging,

basistrening og ferdighetsutvikling. Dette innebærer et økt antall undervisningstimer i løpet av et år sammenlignet med f.eks. studiespesialiserende.

2.1.2 Private skoler

Private toppidrettsgymnas har siden starten av 1980-tallet vært et alternativ til den offentlige videregående skolen i Norge. Skoler som WANG og Norges Toppidrettsgymnas (NTG) profilerer seg med å være blant de beste på kombinasjonen av idrett og utdanning, for de elevene som ønsker å nå langt i sin idrett. «Vårt mål er at unge idrettsutøverelever skal ha mulighet til å utvikle seg til å bli toppidrettsutøvere, samtidig som de gjennomfører videregående skole. Det er derfor vi er best på kombinasjonen skole og idrett!» (Norges Toppidrettsgymnas). I likhet med NTG er WANG klare på hva de ønsker å tilby sine elever; «WANG Toppidrett gir deg en mulighet til å trene i et miljø som tar dine ambisjoner på alvor, og som samtidig legger til rette for at du skal kunne nå dine akademiske ambisjoner.» (WANG). Elever som fullfører treårig utdanning ved et privat toppidrettsgymnas vil, i likhet med elever ved en offentlig toppidrettslinje, opparbeide seg generell studiekompetanse.

Private toppidrettsgymnas i Norge opererer i stor grad som stiftelser med et ønske om nullutbytte i sin drift. Likevel må elevene betale skolepenger, til forskjell fra elever i den offentlige skolen. Det offentlige tilskuddet de private skolene mottar for sine elever dekker ikke kostnadene knyttet til skolens utvidede sportslige satsning. For elever som ønsker å gå på WANG skoleåret 2018/2019 betyr dette i overkant av 20 000 kroner årlig, uavhengig av idrett og studiested. For elever som ønsker å gå på NTG er skolepengene omkring det dobbelte for de fleste idretter og studiesteder, med unntak av eksempelvis alpint der prisen er flere ganger høyere. (Norges toppidrettsgymnas; WANG). Disse kostnadene skal blant annet dekke flere samlingsdøgn, høyt utdannede trenere og høyere lærertetthet for elevene sammenlignet med en offentlig videregående utdanning.

De private toppidrettsgymnasene stiller strenge krav til det sportslige nivået på sine elever. På bakgrunn av dette blir det foretatt en siftingsprosess av alle søkere.

Prestasjons- og ferdighetsnivået til utøverne på NTG er høyt i forhold til gjennomsnittsnivået i Norge. [...] Søkere som er på et for lavt idrettslig nivå vil ikke bli tatt inn på en skole-/idrettsplass. Sportssjefene vurderer søkerens

idrettslige nivå ut fra søkerens og andres (trener, resultatlistor m.fl.) dokumentasjoner og ev. kjennskap til utøverne. (NTG)

2.1.3 Søkertall

I dag starter hele 97 prosent av landets ungdommer direkte på videregående utdanning etter fullført grunnskole (Hernes, 2010). Tall fra førsteinntaket på offentlige videregående skole for skoleåret 2017-2018 viser at det totalt var 192 302 søkere til skoleplass i Norge. Blant disse søkte i overkant av 13 300 elever seg til utdanningsprogrammet idrettsfag, 5277 av de til Vg1 (Utdanningsdirektoratet, 2017). Utviklingen i søkertallene til dette utdanningsprogrammet har vært i stabil utvikling de fem foregående årene, opp fra 11 839 søkere i 2012 (Utdanningsdirektoratet, 2018). Nøyaktig antall som søker studiespesialisering med toppidrett på landsbasis er vanskelig å oppdrive, men tall fra Oslo Kommune kan gi en indikasjon. I 2018 søkte 3131 elever seg til Vg1 studiespesialisering i landets mest folkerike kommune. Til sammenligning hadde studiespesialisering med toppidrett 297 søkere (Oslo Kommune). Nøkkeltall fra utdanningsforbundet viser en økning når det gjelder andelen elever som velger private videregående skoler (Utdanningsforbundet, 2017). I 2016 gikk om lag åtte prosent av norske videregående elever på private skoler.

2.2 Hvorfor er frafall et problem?

Overgangen fra ungdomsskole til videregående skole markerer for mange unge utøvere et skille i deres aktive idrettskarriere. Utøverne skal selv velge en retning som på papiret skal samsvare med deres målsetning, både akademisk og sportslig. I Norge anses studiespesialisering med toppidrett og toppidrettsgymnas for å være de beste alternativene for de utøverne som ønsker å satse mot drømmen om å bli ekspert innenfor sin idrett. På bakgrunn av denne antagelsen velger mange unge utøvere å starte på disse skolene, ettersom de tilbyr en hverdag som skal muliggjøre en kombinasjon av trening og studier. Fra litteraturen vet vi at overgangen mellom ungdomsskole og videregående, og tiden på videregående skole, statistisk sett byr på utfordringer som ofte resulterer i frafall fra idrett. Tall fra Ungdata-undersøkelsen fra 2017 viser at omkring 15 prosent av guttene og 17 prosent av jentene avsluttet sin deltagelse i et idrettslag i løpet av videregående utdanning. Av de tre klassesnivåene på Vgs er det i løpet av Vg3 de fleste slutter med organisert idrett (25%), sammenlignet med Vg1 (11%) og Vg2 (17%) (Bakken, 2017). Frafall fra idrett er derimot ikke et fenomen som

begrenser seg til denne aldersgruppen. I tiden fra inntredelse i idrett til fylte 19 år, velger så mange som to tredjedeler av alle utøvere å slutte med idrett hvert år (Fraser-Thomas, & Côté, 2008a; Baron-Thiene, & Alfermann, 2015; Møllerlækken, Lorås & Pedersen 2015).

Isolert er ikke frafall fra idrett et stort problem, men grunnlaget for frafall og konsekvensene av det kan være viktige å undersøke. Deltagelse i idrett, både individuelt og som del av et lag, har vist seg å ha positiv innvirkning på flere aspekter i hverdagen. Gjennom deltagelse i idrett utfyller barn og ungdom kravene til fysisk aktivitet i hverdagen, noe det er knyttet mange helsemessige fordeler til (Janssen & LeBlanc, 2010). Videre viser studier at deltagelse i lagidrett, utover de rent fysiske fordelene, er assosiert med forbedret helse sammenlignet med individuell idrett. Dette grunnet lagidrettens sosiale kontekst (Eime, Young, Harvey, Charity & Payne 2013). Eksempler på positive ringvirkninger av deltagelse i lagidrett, ifølge Eime, mfl., (2013), er høyere selvtillit, bedre sosiale ferdigheter, færre depressive symptomer, og økt følelse av kompetanse. Tall fra Ungdata-undersøkelsen viste også positive korrelater med deltagelse i idrettslag, her for ungdom på videregående skole (Bakken, 2017). Ungdom som deltok i idrettslag scoret i hovedsak høyere enn ungdom som ikke deltok i aktivitet i idrettslag, og jo flere ganger i uken ungdommene var involvert i fysisk aktivitet, jo bedre var det. For å illustrere fenomenet var det en tendens til at de elevene på ungdomsskole og videregående som er mest aktive i idrettslag også er de som er mest fornøyd med egen helse (Bakken, 2017). Denne tendensen er lik for jenter og gutter. Blant gutter på videregående som oppgir at de trener «sjelden eller aldri» i et idrettslag i løpet av en uke er prosentandelen av de som er fornøyd med egen helse 66%. Av de mannlige elevene som oppgir at de trener minst fem ganger i uka i et idrettslag har andelen som er fornøyd med egen helse økt til 89%. I mellom disse ytterpunktene finner vi en suksessiv økning i andelen som er fornøyd med egen helse etter hvor ofte de trener i idrettslag, henholdsvis 79% blant elever som trener 1-2 ganger i uka, og 85% blant elever som trener 3-4 ganger i uka (Bakken, 2017).

2.2.1 «Fotballglede, muligheter og utfordringer til alle»

Norges Fotballforbund (NFF) opererer med visjonen «Fotballglede, muligheter og utfordringer til alle» (Norges fotballforbund, s. 2), og gjennom NFFs retningslinjer pålegges norske klubber et særlig ansvar for å beholde flest mulig, lengst mulig, best mulig. Basert på dette anbefaler NFF i sin handlingsplan en tettere oppfølging der skole og klubb samarbeider om å nå en felles visjon. Fotballglede, muligheter og utfordringer for alle fordrer at alle fotballspillere i Norge, aldersbestemt og voksen, skal ha et tilbud tilpasset sine ønsker og sitt nivå, der de skal kunne oppleve mestring. Betydningen av fotballglede kan tolkes dit at alle aktive spillere skal få sine grunnleggende behov tilfredsstillt i det miljøet de trener og konkurrerer i, slik at motivasjonen for å spille fotball kommer innenfra. For at NFF skal nå sin visjon er de avhengige av å alliere seg med de som står nærmest utøverne i deres hverdag, og sikre at jobben de gjør er tilfredsstillende. Dette gjelder særlig trenere og ledere i klubb, men også lærere på skole. Tall fra Ungdata-undersøkelsen (2017) viser at 93% av alle norske ungdommer løpet av grunnskoleutdanning er innom organisert idrett. På bakgrunn av disse tallene virker ikke rekruttering å være hovedproblemet i norsk idrett, eller for NFF.

Prosentandelen barn og unge som regelmessig er del av et idrettslag faller jevnt fra første året på ungdomsskolen til Vg3, hvorpå andelen jenter mer enn halveres (Bakken, 2017). Hvordan hindre frafall kan derfor sies å være en svært aktuell problemstilling.

2.3 Hva er årsakene til at barn og ungdom slutter eller fortsetter med idrett

2.3.1 Frafallsforskning internasjonalt

Frafall blant barn og unge som er involvert i idrett, har vært et tema som har tiltrukket seg mye oppmerksomhet. Som vi har sett tidligere i denne beskrivelsen er det stort prosentvis forfall i barneidrett hvert eneste år. Flere av studiene som er gjennomført med målsetning om å kartlegge årsaker til frafall har blitt samlet i meta-analyser. Balish, McLaren, Rainham og Blanchard (2014), samlet 23 artikler med tilsammen 8345 deltagere for å identifisere korrelerende faktorer med frafall. Av totalt 141 identifiserte korrelater ble 90 stk kategorisert som intrapersonelle, med eksempler som amotivasjon, autonomi, intensjon til frafall, indre motivasjon, oppfattet kompetanse, og tilhørighet. Resterende korrelater ble kategorisert som enten biologiske (alder) eller interpersonelle korrelater som motivasjonsklima og trener-utøver relasjon (Balish, et al, 2014). Forfatterne var ikke overrasket over at så mange som 18 korrelater viste seg å være forbundet med psykologiske faktorer. Resultatene samsvarer i stor grad med en lignende

studie utført av Crane og Temple (2015). Etter gjennomgang av 43 studier, der frafall blant barn og unge i idrett var inklusjonskriterier, ble inter- og intrapersonelle begrensninger bevist å oftere bli assosiert med frafall enn eksempelvis strukturelle faktorer. Forfatterne fremhever glede, oppfattelse av kompetanse, sosialt press, konkurrerende prioriteringer, og fysiske faktorer, som de fem store områdene korrelatene til frafall (Crane & Temple, 2015).

Alder virker å påvirke frafallsårsaker blant barn og unge. Temple og Crane (2016) vurderte, i en systematisk review, hvilke faktorer som var assosiert med frafall blant fotballspillere i aldersegmentet 5-19 år. Studiens resultater samsvarte med resultatene fra studien av Balish og kollegaer (2014). Relasjoner i den innerste kretsen av idrettsmiljøet, i denne studien kalt mikrosystemet, ble understreket som svært viktig for alle aldre representert i studien. Dette involverer, relasjon til venner, lagkamerater, og til trener. For ungdommene i studien var det i tillegg flere aspekter som ble assosiert med frafall. Blant annet et behov for å få en form for kompensasjon for tid og arbeid som ble lagt ned i idretten, mer tid brukt til reise, spilletid, og lavere oppfattet kompetanse. På bakgrunn av resultatene av denne studien kan en trekke konklusjonen at det for barn finnes andre årsaker til frafall enn det vil gjøre hos eldre utøvere. For ungdommene var det særlig tidsaspektet ved idretten som ble fremhevet. Ungdommer har, i større grad enn barn, kontroll over hvor mye tid de ønsker å nedlegge i de ulike aktivitetene de bedriver. Prioritering kan derfor være myntet på i hvor stor grad deltagelsen samsvarer med antagelsen utøver har av aktiviteten.

På bakgrunn av kvantitative studier gjennomført i de senere år (Balish, et al, 2014; Crane & Temple, 2015; Temple & Crane, 2016) kan vi si noe om de ulike årsakene til frafall blant barn og unge i idrett, og at alder vil være utslagsgivende for hvilke årsaker utøver gir for frafall. Studier som har undersøkt frafall, med selvbestemmelsesteorien som teoretisk grunnlag, har funnet at høyere alder er forbundet med lavere grad av indre motivasjon og treningsintensjon (Guzman & Kingston, 2012). Autonomistøtte har derimot vist seg å gi en økt følelse av behovstilfredsstillelse og som en konsekvens økt glede knyttet til idretten og lavere intensjon om frafall (Quested, Ntoumanis, Viladrich, Haug, Ommundsen, Van Hoya, Mercé, Hall, Zourbanos & Duda, 2013).

Jakobsson (2014) brukte ungdom som fortsatt var involvert i idrett, men uten et ønske om å bli best, i sin forskning om frafall. Ungdom mellom 15 og 19 år ble intervjuet om hvorfor de fortsatte med idrett, selv om de hadde lagt bort drømmen om å bli profesjonell. Jakobsson understreker at denne gruppen er spesiell ettersom frafallet i dette alderssegmentet vanligvis er høyt. På bakgrunn av dette er det interessant å gå i dybden på motivasjonen til utøverne, for kanskje å implementere dette i risikogrupper for frafall. Ungdommene i studien rapporterer om flere aspekter ved idretten som er tiltalende blant annet meningfull læring, tilhørighet og mestring:

It seems as if doing sports is a social space where the teenagers can experience meaningfulness based on learning, developing physical ability, experiencing a feeling of belonging, and being challenged. In this way, club sports fill an important function in young people's lives by making it possible for them to have a sporting lifestyle and an SOC (sense of coherence) in sporting activities. (Jakobsson, 2014, s. 249)

Det ungdommene i Jakobssons studie beskriver som viktig for videre deltagelse finner vi igjen med negativt fortegn i meta-analysene gjennomført på frafall i fotball. Med andre ord ser det ut til at det som fører til videre deltagelse er komponenter av det som mangler hos utøverne som velger å slutte.

Lite oppfølging en til en fra trener, foreldre som la mye press på utøverne og tidlig *peak performance* ble rapportert blant svømmere som hadde avsluttet idrettssatsingen i ungdomsårene (Fraser-Thomas, Côté & Deakin (2008). Studien, som sammenlignet utøvere som hadde lagt opp med utøvere som fortsatt var aktive, viste stor forskjell på hvordan informantene opplevde treningshverdagen. Utøverne som fortsatt var aktive rapporterte åpen kommunikasjon mellom trenere og foreldre, støtte blant medelever på skolen, en klar utviklingsstrategi fra klubben (Fraser-Thomas, et al, 2008).

2.3.2 Kombinere idrett og utdanning

Det å kombinere toppidrettssatsing og skolegang er krevende for unge utøvere (Stambulova & Wylleman, 2015). Denne gruppen har på bakgrunn av dette flere ganger vært objekt for studier diverse studier og resultatene viser at elever med denne hverdagen er utsatt for stress og utbrenthet (Creswell & Eklund, 2006; Hill, Hall, & Appleton). Ungdommer og unge voksne i en studie av australske friidrettsutøvere rapporterte utbrenthet og manglende oppfølging fra trener som avgjørende årsaker for

fracfall (Bennie & O'Connor, 2006). I tillegg rapporterte flere utøvere at et ønske om å ta en god utdanning betød mer enn en karriere innen friidrett noe som, ifølge informantene, ikke var mulig å kombinere med fulltids idrettssatsing. (Bennie & O'Connor, 2006). Sorkkila, Aunola og Ryba (2017) avdekket en sammenheng mellom utøveres og foreldres forventning om suksess innenfor idrett og akademia, og utbrenthet. Utøveres tro på suksess virket å «beskytte» utøver fra utbrenthet innenfor det domenet troen på suksess var knyttet til. Derimot fantes det en tendens til at tro på suksess innenfor et domene virket å være knyttet til økt fare for utbrenthet i motsatt kategori. Tro på suksess i idrett var altså knyttet til økt risiko for utbrenthet i skole og visa versa (Sorkkila, et al, 2017).

Ungdoms opplevelse av å kombinere utdanning og toppidrettssatsning virker å være farget av et forventningspress om at skolegangen må fullføres på normert tid. Christensen og Sørensen (2009) intervjuet danske fotballspillere mellom 15 og 19 år, for å undersøke hvordan talentfulle utøvere opplevde kombinasjonen av idrettssatsing og skole. Utøverne representerte ulike klubber og hadde ulik bosituasjon og klubbhverdag, men fellesnevner for alle var at de spilte på et nasjonalt nivå og måtte sjonglere fotball og skole. For objektene i denne studien var fotball det viktigste i hverdagen, og det var fotballspillere de skulle ende opp som. For elevene med lang reisevei til og fra klubb og skole betød dette at tid ble en mangelvare i en hektisk hverdag. Allikevel var det selvsagt for de fleste at selv med knallhard satsning mot drømmen om å bli profesjonell, var det viktig å fullføre grunnskoleutdanningen. Av utøverne inkludert i studien hadde et fåtall valgt å dele opp utdanningen sin over flere år. Disse objektene rapporterte mindre stress og bekymring over egen hverdag og de hadde tid til lekser, venner og andre utenomsportslige aktiviteter. Rapportene fra utøverne i denne studien får Christensen og Sørensen (2009) til å stille spørsmålsteget ved den danske utdanningsmodellen.

For utøvere som forsøker å kombinere utdanning med idrettssatsning virker tendensen å være at idretten er viktigst. Resultatene fra Miller og Kerr (2002) sin studie viste at elevene, i likhet med objektene til Christensen og Sørensen (2009), identifiserte seg sterkest som idrettsutøver. Dette resulterte i at dersom skolearbeid og idrett ble satt opp mot hverandre ble utdanning nedprioritert. I tillegg til disse to rollene som utøver og elev har ungdommene flere roller de må «dekke», noe som kan føre til press fra flere kilder (Kjørmo, 1988). Forventningene fra omverdenen tilsier at ungdom skal prestere

på samtlige arenaer, ifølge Henriksen og kollegaer (2010) gjelder dette særlig for jenter. «The young athletes, particularly girls, are expected to do well in sports and school, to help around the house and even to look pretty and dress right. These are tough demands» (Henriksen, Stambulova & Roessler, 2010, s.127). At press fra omverdenen fører til at utøverne velger bort utdanning for å prioritere idrett virker å være konsensus i studiene vi har gjennomgått her. Få studier har undersøkt elevens tendens til å velge bort idrett for å fokusere på sin utdanning. Ungdata (2017) og en rekke frafallsstudier viser at frafallet er stort blant de eldste ungdommene. Årsaksforklaringen handler ikke primært om at skole prioriteres, men heller andre aspekter knyttet til velvære i de miljøene man befinner seg i.

3. Teori

I denne studien vil motivasjonsteorien Self-Determination Theory (SDT) (Deci & Ryan, 1985) eller selvbestemmelsesteorien, danne det teoretiske rammeverket for å tolke frafallsårsaker blant fotballelever på toppidrettsgymnas og idrettslinjer. Bakgrunnen for dette er hvordan teorien søker å forklare hvorfor mangel på, eller tilfredsstillelse av behov kan føre til endring i motivasjonskvalitet. SDT har flere ganger tidligere vært brukt som bakteppe for frafallsstudier både i idrett (Calvo, Cervello, Jimenez, Iglesias & Murcia, 2010; Sarrazin, Vallerand, Guillet, Pelletier & Cury, 2002) innenfor utdanning (Hagger, Chatzisarantis & Harris, 2006; Vallerand, Fortier & Guay, 1997) og i valgfri fysisk aktivitet (Ntoumanis, 2005) og virker i så måte egnet som rammeverk for tolkning i denne studien.

3.1 Motivasjonsteori

Motivasjon beskrives som drivkraften bak individers søken etter måloppnåelse, og består således av ulike komponenter som energi, retning og gjennomføringsevne (Ryan & Deci, 2000). “Most contemporary theories of motivation assume that people initiate and persist at behaviors to the extent that they believe the behaviors will lead to desired outcomes or goals” (Deci & Ryan, 2000a, s.227). Bakgrunnen for hvorfor personer søker å nå sine mål kan være mange, men i SDT deles motivasjon i indre og ytre, eller intern og ekstern. Dersom en person utfører handlinger på bakgrunn av egne verdier og interesser vil det kunne kategoriseres som indre eller intern motivasjon. Ytre eller ekstern motivasjon vil være handlinger utført med liten eller ingen bakgrunn i egne interesser, gjerne etter beskjed fra andre, som er knyttet til et ønske om å oppnå belønning eller unngå straff. På bakgrunn av litteratur kan mye tyde på at det kan være positive konsekvenser knyttet til å drive målrettet aktivitet som bunner i indre motivasjon, blant annet økt prestasjon, glede og interesse (Ryan & Deci, 2000). Det motsatte virker å være tilfelle for ytre motiverte individer, noe som fører til større risiko for frafall.

3.2 Selvbestemmelsesteorien

SDT representerer et bredt rammeverk for studier av menneskelig motivasjon. Teorien innebærer en organismisk tilnærming, og SDT er en empirisk basert teori om adferd og

personlig utvikling (Deci & Ryan, 1985). Denne utviklingsprosessen kalt *organismic integration* gir et bilde av mennesket som en organisme i endring, som påvirkes av biologiske, sosiale og kulturelle forhold. SDT legger til grunn av mennesker handler på bakgrunn av et iboende ønske om å oppfylle sine grunnleggende psykologiske behov. Individets motivasjon bestemmes i stor grad av miljøet det befinner seg i, og hvorvidt interne og eksterne forhold oppfyller personens medfødte behov (Ryan & Deci, 2000). I motsetning til tidligere motivasjonsteorier er ikke SDT opptatt av mengde motivasjon, men retter fokuset på motivasjonskvaliteten. På samme måte er det ikke innholdet i et individs mål som er hovedfokus, men prosessene som fører til måloppnåelse (Deci & Ryan, 2000).

Formelt består SDT av seks mini-teorier, som hver er utviklet for å forklare et sett motivasjonsbaserte fenomener. Hver av dem adresserer derfor en fasett av motivasjon eller personlighet. De seks teoriene er; Cognitive Evaluation Theory (CET), Organismic Integration Theory (OIT), Causality Orientation theory (COT), Basic Psychological Needs Theory (BPNT), Goal Content Theory (GCT), og Relationships Motivation Theory (RMT) (Deci og Ryan, 2017). Teoriene som omhandler indre og ekstern motivasjon i tillegg til psykologiske behov vil være det hovedsakelige rammeverket i denne studien.

3.2.1 Motivasjonskvalitet

Som vi har sett er SDT opptatt av prosessen frem til måloppnåelse, med andre ord, hva som motiverer et individ til handling. Hva motivasjonen er for å gjennomføre en handling eller aktivitet vil ha innvirkning på hvor stor innsats og engasjement personen legger ned, i tillegg til hvor utholdende personen er i møte med motgang. Denne motivasjonen for handling er sentral i SDT.

I SDT kategoriseres motivasjon på et kontinuum fra indre motivasjon, gjennom ytre motivasjon, til amotivasjon (Deci & Ryan 2000). Disse formene for motivasjonsregulering bestemmer om en handling er autonomt eller kontrollert motivert. Indre motivasjon er den ønskede formen for motivasjonsregulering. Når en person agerer på bakgrunn av glede, uten påvirkning av belønning, straff eller ytre påvirkning, vil Deci og Ryan kategorisere det som indre motivasjon, f.eks. «Jeg driver med sykling fordi jeg synes det er gøy». Barns lek blir ofte brukt som kroneksemplet på indre motivasjon, ettersom deres lek ikke har noen agenda om ytre belønning (Ryan & Deci, 2000). Amotivasjon beskrives av Deci & Ryan (2000) som en tilstand der

individet enten ikke er motivert til å handle, eller individet handler på en måte som ikke er preget av intensjon. I midten av indre- og amotivasjon finner vi ytre motivasjon. Denne kategorien av motivasjonsregulering er delt inn i fire; eksternt, introjisert, identifisert og integrert. Det å være eksternt motivert (extrinsically motivated) beskrives av Deci og Ryan (2017) som den mest undersøkte formen av ytre motivasjon. En type adferd eller handling kategoriseres som å være eksternt regulert dersom den er «trigget» eller avhengig av et ønske om belønning eller for å hindre en straffereaksjon (Deci & Ryan, 2017). Denne typen motivasjonsregulering kan ha stor innvirkning på handling, men blir ansett som lav grunnet vanskeligheten med å opprettholde motivasjon over tid. Introjeksjon er en intrapersonell form for motivasjonsregulering, noe Deci og Ryan (2017) hevder at fører til noe lenger utholdenhet med en aktivitet sammenlignet med ytre motivasjon. Introjeksjon forbindes ofte med skyldfølelse eller skam ettersom personen til dels har internalisert aktiviteten. Identifisert regulering gir lovnader i navnet om at internalisering har ført til en grad av identifikasjon til handlingen eller aktiviteten man gjør, og det vil derfor oppleves som viktig (Deci & Ryan, 2017). Grunnlaget for at denne motivasjonsreguleringen er mer autonom enn både eksternt og introjisert er at personen nå agerer på bakgrunn av personlige verdier. Integrert motivasjonsregulering kategoriseres som den mest komplette typen av internalisering og den mest autonome formen for eksternt motivasjon (Deci & Ryan, 2000). Integrert regulering innebærer at en tar noe med verdi i samsvar med de andre aspektene av ens person, ens medfødte behov og ens andre identifiserte verdier.

3.3 Tre grunnleggende psykologiske behov

Deci og Ryan (2017) beskriver behov innenfor SDT som næringsstoffer som er essensielle for vekst, integritet og velvære (well-being). De psykologiske behovene i SDT kan sammenlignes med menneskets fysiologiske behov ettersom tilfredsstillelse eller mangel på tilfredsstillelse har klare og målbare funksjonelle konsekvenser. Disse konsekvensene vil tre i kraft uavhengig av personens individuelle mål eller verdier (Deci & Ryan, 2017). Behov skiller seg derfor fra andre konsepter innenfor motivasjon, eksempelvis ting man ønsker (wants/desires) eller preferanser, ettersom konseptet behov er direkte knyttet til menneskelig funksjon. På bakgrunn av dette vil mennesket alltid søke etter å få tilfredsstillt sine behov i det miljøet det befinner seg i.

When lonely, people may explicitly seek out companionship; when controlled, people may explicitly seek out autonomy; and when feeling ineffective, people may explicitly work to become more competent. But, when people are experiencing reasonable need satisfaction, they will not necessarily be behaving specifically to satisfy the needs; rather, they will be doing what they find interesting or important. (Deci & Ryan, 2000, s230)

SDT opererer med tre medfødte grunnleggende psykologiske behov og hvor tilfredsstillelse av disse er en nødvendig betingelse for velvære. Dette er behovet for *autonomi, kompetanse og tilhørighet* (Deci & Ryan, 2017). Miljøer som legger til rette for tilfredsstillelse av disse behovene vil fremme indre motivasjon for sine deltagere. På den andre siden vil miljøer som undergraver deltagernes psykologiske behov føre med seg negative konsekvenser for individene. Dette være seg utbrenthet, depresjon, høyere stressnivå og angstsymptomer, i tillegg til frafall (Bartholomew, Ntoumanis, Ryan & Thøgersen-Ntoumani, 2011; Cordeiro, Paixão, Lens, Lacante & Sheldon, 2016; Vallerand, et al, 1997). Miljøer som undertrykker deltagernes tilfredsstillelse av behov blir gjerne kategorisert som kontrollerende. På bakgrunn av de negative konsekvensene et kontrollerende miljø kan ha på sine deltagere er det grunnleggende for ledere og trenere å være klar over hva de tre grunnleggende behovene er, og hva tilfredsstillelse av de innebærer.

3.3.1 Autonomi

Behovet for autonomi beskriver behovet individer har til å oppleve frivillighet og eierskap til egne handlinger (Deci & Ryan, 2017). Begrepets bokstavelige betydning er *selvstyrende* og refererer til en individuell regulering og kontroll. Dersom en handling er regulert gjennom integrerte verdier vil den kunne kategoriseres som autonom. Deci og Ryan (2017) advarer mot å blande autonomi med relaterte begreper som selvstendighet og uavhengighet. Et individ som agerer på bakgrunn av selvstendighet vil i stor grad være uavhengig av eksterne faktorer, noe som ikke nødvendigvis samsvarer med autonomi. Opplevelsen av autonomi omhandler i større grad å jobbe i samsvar med sine behov. I et miljø bestående av flere personer, typisk for lagsport, vil det være viktig for de ansvarlige å arbeide mot et autonomistøttende klima der individet får følelsen av å være bidragsyter og å kjenne kontroll. For å oppnå dette må utøverne inkluderes i avgjørelser som ikke bare omhandler de personlig, men hele lagets hverdag.

3.3.2 Kompetanse

Behovet for kompetanse refererer til følelsen av å være effektiv i interaksjon med det sosiale miljøet man er en del av (Deci & Ryan 2017). For å oppfylle behovet må individet oppleve å bli gitt muligheter og støtte til å mestre aktiviteten, mulighet for utvikling, og tilbakemelding på ens evner og ferdigheter. Behovet for kompetanse vil derfor ikke være begrenset til å en oppnådd ferdighet alene, men heller muligheten for å tilegne seg den i et miljø man er komfortabel i. Et slikt miljø defineres som oppgave- og utviklingsorientert, der tilstrekkelig vanskelige oppgaver blir gitt, og individet har tid til å mestre.

3.3.3 Tilhørighet

Behovet for tilhørighet omhandler nettopp det å føle en tilhørighet til miljøet man er en del av. I dette legger Deci og Ryan (2017) at et individ opplever andre i miljøet som lydhøre og imøtekommende, og at individet har mulighet til å gjengjelde denne følelsen til andre. Miljøet lykkes med å tilfredsstille behovet for tilhørighet når deltagerne har en følelse av å bli tatt vare på og gis muligheten til å bry seg om andre, når utøverne viser omtanke, og når de møter hverandre med en velvillighet (Deci & Ryan, 2017). Behovet for tilhørighet vil være en viktig faktor særlig i lagidretter der individet er en del av et større miljø.

3.3.4 Behov, elever og frafall

Elever ved toppidrettsgymnas eller toppidrett er primært en del av to prestasjonsmiljøer under sin treårige videregående skolegang. Dersom de skal oppleve en følelse av velvære i aktivitetene de bedriver, vil det være viktig at de ansvarlige for miljøet forsøker å skape et autonomt miljø med fokus på tilfredsstillelse av utøverens grunnleggende behov. Ettersom denne studien har rettet søkelyset mot frafallselever vil det være interessant å undersøke hvorvidt disse elevene har opplevd at miljøet de har vært en del av, har vært autonomt. Uttrykker de selv, gjennom intervjuene, en følelse av tilfredsstillelse eller undertrykkelse av en eller flere av de psykologiske behovene, vil dette kunne gi en indikasjon på hvilket miljø de har vært en del av og om dette kan ha gitt grunnlag for frafall.

Med unntak av et fåtall masteroppgaver fra Norges Idrettshøgskole (Dønnestad, 2013) er frafall fra videregående skole blant idrettselever et område som er lite utforsket. Som et tillegg til kvantitative studier (Balish, et al, 2014; Crane & Temple, 2015) vil

kvalitative undersøkelser kunne være et bidrag til å gi et mer nyansert bilde av hvorfor hver enkelt frafallselev velger å avslutte utdanningen. På bakgrunn av studiene som er gjennomført på området er tendensen at behovstilfredstillelse av de grunnleggende psykologiske behovene gir gode forutsetninger for at unge utøvere fortsetter med idrett (Calvo, et al, 2010; Gucciardi & Jackson, 2015; Sarrazin, et al, 2002).

3.4 Treneradferd og behovsundertrykkelse

SDT har ved flere anledninger vært benyttet som rammeverk når treneradferd skal undersøkes (Amorose & Bucher, 2007; Hollembek & Amorose, 2004; Mageau & Vallerand, 2003). Både for individuelle utøvere og lagspillere er treneren en viktig fagperson med ansvar for utarbeidelsen av treningsopplegg, gjennomføring av økter og evaluering av det sportslige. I tillegg er treneren en person med stor innflytelse på hvordan prestasjonsmiljøet skal være. Tidligere har vi sett at et kontrollerende miljø der utøvernes behov ikke blir tilfredsstilt (undertrykket) kan ha negative konsekvenser for utøvernes velvære og motivasjonsregulering. Bartholomew og kollegaer (2011) fant i sin studie at det var forskjell på utøvernes nivå av mistriivsel i miljøer der utøverne opplevde mangel på behovstilfredsstillelse kontra miljøer der utøverne følte at deres behov aktivt ble kneblet (thwarting). I denne studien var undertrykkelse av mål knyttet til at utøverne følte seg kontrollert, inkompetente og avist i idrettslige og sosiale kontekster. Aktiv undertrykkelse av behov var også knyttet til økt risiko for å miste interessen for å drive med idrett, og i forlengelse av det, utbrenthet (burnout) (Bartholomew et al, 2011).

3.5 Begrunnelse for problemstilling

Informantene i denne studien er studentutøvere av begge kjønn som har fått tilbud om skoleplass ved studieretningene toppidrett og toppidrettsgymnas og som gjennom sin idrettsdeltagelse har utvist fotballferdighet på et høyt nivå. De private toppidrettsgymnasene profilerer seg som de beste på kombinasjonen av idrett og utdanning. Det offentlige toppidrettstilbudet er ikke like bombastisk i sin karakteristikkk av eget tilbud, men tilbyr hardtsatsende elever en hverdag der idrettssatsing skal kunne være i fokus. Likevel er ikke tilfeller av frafall fra disse skoletilbudene mangelvare. Gjennom intervjuer av seks frafallselever fra toppidrettsgymnas og toppidrettslinje ønsker studien å belyse hverdagsproblematikken til elever som har et ønske om å bli

profesjonell i sin idrett, og hva som fører til at de avslutter skolegangen ved spesialistkolene på kombinasjonen av idrett og utdanning. Det teoretiske rammeverket i studien er SDT, en teori om grunnleggende psykologiske behov. Fører lav tilfredsstillelse eller undertrykkelse av en eller flere behov i miljøene elevene befinner seg i til frafall?

Forskningsspørsmålet vil i denne studien primært omhandle frafallsårsaker blant elever på toppidrettsgymnas eller studiespesialisering med toppidrett.

Forskningsspørsmålet er:

- Hva oppgir fotballelever, som har avsluttet videregående skolegang ved toppidrettsgymnas eller toppidrett før tre fullførte år, som årsaksforklaring til hvorfor de valgte å slutte?

4. Metode

4.1 Design og metode

Formålet med denne studien var å frembringe en forståelse av hvorfor unge fotballspillere som har valgt å begynne sin videregående utdanning ved toppidrettslinjer eller toppidrettsgymnas avslutter skolegangen før tre fullførte år. For å utforske frafallsårsaker tar denne studien utgangspunkt i selvbestemmelsesteorien. Ettersom jeg har valgt å basere forskningen på en etablert teori vil prosjektet ha en abduktiv tilnærming. En slik tilnærming forutsetter bruk av forutbestemte kategorier og temaer som mal i organiseringen av datasettet (Sparkes & Smith, 2014). Ved å velge en semi-strukturert intervjuform kan kategoriene i intervjuguiden være basert på elementer hentet fra forutbestemte teorier og således legge føringer for hva forsker ønsker å finne svar på. Et annet aspekt ved en semi-strukturert intervjuform er friheten forsker har til å følge opp uforutsette temaer som intervjuobjektet bringer på banen. Dersom disse temaene er relevante for problemstillingen, men ikke automatisk sammenfaller med den, vil arbeidet med å følge opp temaet nærme seg en induktiv tilnærming. I tilfeller der elementer av både en induktiv og deduktiv tilnærming kan spores, vil oppgaven være definert som abduktiv (Sparkes & Smith, 2014).

4.2 Vitenskapsteoretisk forankring

Langdridge (2007) definerer fenomenologi som en disiplin som søker å fokusere på menneskers oppfatninger av den verden de lever i, og hva den betyr for dem, og har et fokus på menneskers opplevde erfaringer. Med bakgrunn i dette kan fenomenologi sies å være en ønskelig vitenskapelig tilnærming i et prosjekt som søker å kartlegge seks tidligere elevers erfaringer rundt skole- og treningshverdagen for å oppdage mulige frafallsårsaker. Gjennom en slik fremgangsmåte vil en kunne isolere hver enkelt deltagers tanker rundt egen hverdag for å fremskaffe kunnskap om temaet. Vi må «forstå fenomener på grunnlag av perspektivene til de personer vi studerer, og å beskrive omverdenen slik den erfares av dem» (Thagaard, 2013, s. 40).

Bakgrunnen for hvorfor dette temaet ble valgt stemmer overens med fenomenologiens antagelser av at denne typen forskning ofte stammer fra forskerens egne erfaringer og refleksjoner (Thagaard, 2013). Forfatter har ved flere anledninger stilt spørsmålsteget ved den norske utviklingsmodellen av fotballspillere der toppidrettslinjer og toppidrettsgymnas blir ansett som veien å gå dersom man ønsker å bli toppspiller. Jeg

ønsker å høste erfaringer fra de som ikke gjennomførte det anbefalte løpet, og håper det vil gi en forståelse av deres hverdag.

Begrepene dobbel og trippel hermeneutikk er utviklet ut fra tanken om at mennesker fortolker sin virkelighet, og at samfunnsviterens utfordring er å fortolke denne allerede fortolkede virkeligheten (Giddens 1976). Informantene i denne studien har i retrospekt tolket hendelser knyttet til hendelser på videregående skole som kan ha ført til frafall. I følge Giddens (1976) gir det utfordringer når forskeren igjen skal tolke informantens utsagn, og i tillegg plassere de i kontekst med hverandre. Dette kan føre til et resultat der informantene i ytterste konsekvens ikke vil kjenne seg igjen i forskerens tolkning. På bakgrunn av denne problemstillingen vil det være essensielt at forsker tydelig legger frem hva som er informantens tolkning av egen virkelighet, og hva forsker har analysert fra dette datamaterialet.

4.3 Utvalg

Utvalget i denne studien bestod av fire menn og to kvinner i alderen 18 til 26 år. Av disse deltagerne hadde to stykker startet på toppidrettslinje ved en offentlig videregående skole, mens de resterende fire hadde startet sin skolegang ved et privat toppidrettsgymnas. Alle informantene er oppvokst på Østlandet og startet på videregående utdanning i dette geografiske området.

Studiens deltagere ble rekruttert ved å ta i bruk forbindelser i idrettsmiljøet og sosiale medier. Denne gruppen med frafallselever var overraskende utfordrende å få finne. På bakgrunn av dette ble inklusjonskriteriene endret fra først å inkludere kun menn i alderen 18-25, til at deltagere i studien kunne være både kvinner og menn i alderen 18-28 år. I arbeidet med å rekruttere deltagere ble korte beskrivelser av hvem som var ønsket med i studien og hva som krevdes for å delta, sendt ut i ulike sosiale medier og «delt» av venner og bekjente. Det som viste seg mest effektivt var derimot å kontakte såkalte «gate keepers» (Sparkes & Smith, 2014) innenfor de miljøene jeg ønsket deltagere fra. På denne måten var det bekjente av de aktuelle deltagerne som hadde førstegangskontakt i forbindelse med studien. Dersom aktuelle deltagere var interessert i å vite mer om prosjektet tok de kontakt med meg per mail. Videre fikk de en beskrivelse av forfatter og studien og de aktuelle deltagerne fikk et informasjonsskriv (vedlegg 2) og beskjed om å ta kontakt dersom de fortsatt ønsket å bidra i prosjektet.

Fire til seks deltagere ble i forkant av prosjektets start ansett som tilstrekkelig for å kunne gjennomføre studien. Ettersom inklusjonskriteriene ble endret for å oppnå dette antallet deltagere var det tilfeldig at rekrutteringen ble avsluttet på fire gutter og to jenter. Det vesentlige var at samtlige deltagere hadde påbegynt videregående utdanning ved et toppidrettsgymnas eller ved en toppidrettslinje, men ikke fullført tre år. Toppidrettslinje ved offentlig videregående skole, og de private toppidrettsgymnasene ble vurdert til å være tilstrekkelig like i elevenes oppfatning av hvordan det var å kombinere toppidrett og utdanning, noe intervjuene av deltagerne bekreftet. Alder på inkluderte deltagere ble satt til å være mellom 18 og 28 år. Det ble funnet hensiktsmessig at deltagerne ikke var eldre enn 28 år, ettersom det da ville være over ti år siden de var i den aktuelle frafallssituasjonen og således kunne ha glemt viktige aspekter av hverdagen og grunner til frafall. Den nedre aldersgrensen ble satt på bakgrunn av NSDs reglement rundt mindreåriges deltagelse i slike prosjekter. Etter fylte 18 er det kun deltageren selv som står for avgjørelsen om han eller hun ønsker å delta, noe som gjør prosessen noe enklere.

4.4 Datainnsamling

4.4.1 Forskerens forståelse

Som mangeårig fotballspiller har jeg vært en del av det aktuelle idrettsmiljøet i lang tid. I tillegg har jeg arbeidet med den aktuelle målgruppen som fotballtrener på østlandsområdet i voksen alder. På bakgrunn av dette har jeg sett og hørt mange skildringer av den norske talentutviklingsmodellen gjennom utdanning ved toppidrettslinjer og toppidrettsgymnas og hvordan fotballspillere opplever å kombinere fotball og skole. Denne bakgrunnskunnskapen har skapt en interesse, og medfører en forståelse av fenomenet studien ønsker å undersøke. Sparkes og Smith (2014) beskriver at det finnes en rekke fordeler ved allerede å befinne seg i gruppen eller subkulturen av det en ønsker å undersøke, særlig kjennskap til og forståelse av fokusgruppen, men også tillit fra objektene som ønskes undersøkt. Samtidig er det også ulemper knyttet til inngående kjennskap til gruppen. «Given that you are already a member of the group and are used to how things operate you may also have problems in making the familiar strange for analytical purposes.» (Sparkes & Smith, 2014, s.74). Willig (2009) bruker begrepet *refleksivitet* når forskeren har en forforståelse på feltet som skal undersøkes, et begrep som omhandler evnen til å reflektere over egne tanker om det aktuelle fenomenet. Det er viktig å ikke la egen forforståelse bli førende for analyse av temaet, eller at det trekkes konklusjoner på bakgrunn av forutinntattheter.

4.4.2 Intervjuguide

På bakgrunn av studiens forskningsspørsmål, der frafallsårsaker fra videregående skole med toppidrettsfordypning blant fotballelever ble undersøkt, ble en semi-strukturert intervjuform vurdert som hensiktsmessig. Hovedsakelig var dette basert på de forventede positive ringvirkningene av å gi deltagerne større frihet i intervjuet, i tillegg til å gi forskeren mulighet til å vike fra intervjuguiden for å følge opp interessante temaer som kunne fremkomme. En slik tilnærming beskrives av Rubin og Rubin (2012) som en «elv-med-sidestrømmer-modellen». I denne modellen representerer hovedtemaene i intervjuet elva og sidestrømmene er eventuelle andre temaer som dukker opp i løpet av intervjuet. Ved å tillate deltagerne å vike fra hovedtemaene i intervjuet med digresjoner eller opplysninger vil deltagerne kunne oppfatte intervjusituasjonen som trygg og komfortabel, og på den måten åpne for informasjon som deltagerne ellers ville holdt for seg selv.

Likevel var utformingen av intervjuguide i forkant av intervjuene viktig, både for intervjuets innhold og for å gi struktur i intervjusituasjonen (Sparkes & Smith, 2014). Intervjuguidens utforming var forankret i to hovedteorier. Developmental Model of Sport Participation (DMSP) av Côté (1999) ble benyttet for å kartlegge deltagerens engasjement i ulike idretter fra deres inngang til idrett og frem til valget av videregående skole, hovedsakelig for å bestemme om de hadde en allsidig eller spesialisert idrettsbakgrunn. Selvbestemmelsesteorien av Deci og Ryan (1985) danner grunnlaget for undersøkelse av hvordan ulike relasjoner var med på å forme idrettsdeltagelse og om signifikante andre var involvert i frafallsprosessen. På bakgrunn av disse teoriene ble følgende intervjuguiden utformet med fem hovedtemaer, 'idrettsaktivitet som barn og ungdom', 'valg og forventninger til videregående opplæring', 'skole og fotball i tiden på videregående', 'beslutningsprosessen' og 'tiden etter frafall' (vedlegg 3).

I forkant av intervjuene ble det gjennomført pilotintervjuer med to tidligere elever ved et toppidrettsgymnas i Norge. Disse ble strategisk utvalgt på bakgrunn av deres kjennskap til miljøet og prosessen i forkant av valg av videregående utdanning. Deltagerne bestod samtlige inklusjonskriterier med unntak av idretten de spesialiserte seg i, og ble derfor passende objekter for et pilotintervju. Pilotintervjuene gav en mulighet til å teste intervjuguiden for eventuelle uklarheter, overflødige eller

mangelfulle spørsmål og kategorier, samt tidsrammen for intervjuet. Ingen større endringer ble gjort i intervjuguiden etter pilotintervjuet med unntak av mindre justeringer i setningsoppbygging for å unngå uklarheter i spørsmålene som ble stilt. I tillegg skaffet jeg meg nyttig erfaring med en ellers uvant intervjusituasjon. Ettersom forskeren ansees som instrumentet i kvalitativ forskning er erfaringen viktig for studiens kredibilitet (Patton, 2002). All form for trening i intervjusituasjon vil derfor styrke min erfaring og i forlengning studien.

4.4.3 Intervjuene (Datainnsamling)

Det ble gjennomført totalt seks intervjuer i forbindelse med denne studien, i perioden 7. november – 20. desember 2017. Intervjuene ble planlagt etter deltagerens «timeplan» og således ble de ikke gjennomført i en bestemt rekkefølge. Deltagerne fikk også, i stor grad, fastslå hvor intervjuene skulle finne sted. Begrunnelsen for en slik avgjørelse var basert på mitt ønske om at intervjusituasjonen skulle være behagelig og lett tilgjengelig for deltagerne. Dette resulterte i fire ulike lokasjoner i Oslo, der to av intervjuene ble gjennomført på café, et intervju fant sted på deltagerens arbeidsplass, et intervju var hjemme hos en deltager, samt to telefonintervjuer ettersom deltagerne befant seg utenlands høsten 2017. Deltagerne ble på forhånd forespeilet en tidsramme på om lag 60 minutter med mulighet for å bruke mer tid dersom de selv ønsket det. Den reelle tiden intervjuet tok varierte mellom 44 og 56 minutter, med en gjennomsnittsvarighet på 50 minutter.

Samtlige seks deltagere som ble inkludert i studien hadde valgt å ta kontakt med meg etter å ha fått informasjon om prosjektet gjennom såkalte «døråpnere» (Sparkes & Smith, 2014) personer som har tilgang til feltet, eller sosiale medier. På bakgrunn av dette var antagelsen at deltagerne ville være positive og åpne rundt sin egen idrettsdeltagelse og skolegang, en antagelse som viste seg å stemme. Enkelte forholdsregler ble imidlertid tatt ettersom jeg ikke hadde kjennskap til noen av deltagerne i forkant av intervjuene. I tillegg til et informasjonsskriv i forbindelse med samtykke til deltagelse i studien fikk alle deltagere tilbud om å få tilsendt intervjuguiden for gjennomlesning før intervjuet skulle finne sted. Ettersom jeg ikke hadde vervet de til studien selv, ble dette gjort som et ledd i «bli kjent prosessen» og for å skape tillit til prosjektet de skulle ta del i (Thagaard, 2013). Samtlige deltagere takket nei til dette. Alle intervjuene ble innledet med en kort presentasjon av meg og mitt prosjekt samt

muligheten til å trekke seg på et hvilket som helst tidspunkt, en prat om dagens hendelser for objektene og litt om deres bakgrunn. I denne forhåndspraten ble deltagerne spurt om tillatelse til å ta opp samtalen på båndopptaker, alle samtykket til dette. Selv om den innledende samtalen, før båndopptakeren ble satt i gang, førte til at enkelte spørsmål måtte gjentas i selve intervjuet ble det ansett som et nødvendig tiltak for å skape tillit og bekjentskap. Da intervjuet var i gang besvarte deltagerne alle spørsmål og var villige til å utdype dersom oppfølgingsspørsmål ble stilt. De viste ikke tegn til å ha dårlig tid, noe som skapte en behagelig intervjusituasjon både for intervjuer og informant.

Rett i etterkant av intervjuene, før transkriberingen fant sted, brukte jeg litt tid på refleksjon og jeg noterte også umiddelbare tanker som jeg satt igjen med etter intervjuet.

4.5 Analyse

Analysen i denne studien er gjennomført etter retningslinjene for tematisk analyse gitt gjennom Braun og Clarks (2006) seksstegs modell. Studiens forskningsspørsmål legger føringer for hva analysen bør kunne fremstille og gjennom tematisk analyse vil jeg kunne identifisere, beskrive og organisere mønstre på tvers av de ulike informantenes beretninger. Denne formen for analyse gir forskeren stor frihet, men er også ansvarliggjørende i forhold til forskningsspørsmålet som skal belyses (Braun & Clarke, 2006).

Det første steget i Braun og Clarks (2006) modell var å bli kjent med datamaterialet. For meg, som utførte studiens intervjuer selv, ble «bli kjent»-prosessen satt i gang allerede under intervjuene. Gjennom å aktivt reflektere over deltagernes svar satt jeg igjen med mange tanker både under og etter intervjuets slutt. På bakgrunn av dette noterte jeg i etterkant av intervjuets slutt mine umiddelbare tanker om enkelte temaer, allerede før transkribering tok til. Under transkriberingsarbeidet var det viktig å lage klare retningslinjer for hvordan jeg skulle gjennomføre dette slik at alle intervjuene ble transkribert på samme måte. Jeg valgte å kun gjengi det objektene uttalte, ordrett og uten beskrivelser av objektens adferd eller kroppsspråk. Det førte til at eksempelvis lange pauser eller latter ikke kommer frem i datamaterialet. Samtlige objekter snakket bokmål, men med noen variasjoner. Disse variasjonene ble ikke vurdert som graverende nok til at objektene kunne gjenkjennes, og de ble derfor ikke «sensurert» eller endret. Da alle intervjuene var gjennomført og transkribert tok jeg fatt på oppgaven for å gjøre

meg kjent med materialet på nytt. Ettersom intervjuene ble gjennomført i en tidsperiode på om lag halvannen måned, var det aspekter av de første intervjuene som ikke lenger satt like sterkt i hukommelsen da arbeidet med analysen tok til i januar. Etter anbefaling av Braun og Clarke (2006) ble alle de transkriberte intervjuene lest igjennom flere ganger. I denne prosessen ble flere ideer til temaer og koder «født». En kode beskrives i denne sammenheng som en setning eller stikkord som er beskrivende og identifiserende for potensielt interessante uttalelser deltagerne kan ha ytret i intervjuet (Braun og Clarke, 2006).

Det andre steget i prosessen var å starte arbeidet med å kode datamaterialet. Den innledende kodingen ble gjennomført i analyseprogrammet NVivo. For å skaffe en lineær oversikt over temaer som var sammenlignbare for alle objektene ble intervjuguidens temaer benyttet som mal i denne fasen. Ved å starte analysearbeidet på denne måten var det mulig å skaffe oversikt over alle objektenes svar for å kunne måle de mot hverandre senere. I tråd med anbefalingene fra Braun og Clarke (2006) ble det i den innledende fasen kodet inkluderende og bredt for ikke å ekskludere potensielt viktige deler av temaene. Samtidig var det viktig å kode slik at sammenhengen i utsagnene fra objektene ikke forsvant.

Steg tre og fire omhandler i hovedsak arbeidet med finne, navngi, gjennomgå og redefinere temaer. Etter å ha kodet de transkriberte intervjuene med intervjuguiden som utgangspunkt ble selvbestemmelsesteorien nå tatt i bruk for å sortere kodene i temaer. Tilfredsstillende eller undertrykkelse av selvbestemmelsesteoriens tre grunnleggende behov; autonomi, tilhørighet og kompetanse utgjorde bakteppet for sorteringen. Som et eksempel ble objektenes egenrapporterte frafallsårsaker vurdert med «SDT-briller», ettersom frafallsårsaker er hovedtema i denne studien. Dersom disse årsakene kunne knyttes til en eller flere av de grunnleggende behovene ble de plassert i dette behovets hierarki som underkategorier. Alle temaer med tilhørende underkategorier ble avslutningsvis evaluert for å avdekke eventuelle feilplasserte koder slik at alle kodene, på en tilfredsstillende måte, beskrev temaet den var plassert under.

4.6 Etikk

I arbeidet med denne studien har informantene vært i høysetet. “Researchers should protect their participants from any harm or lass, and they should aim to preserve their psychological well-being and dignity at all times.” (Willig, 2013, s. 26). Tradisjonelt har både kvalitativt og kvantitativt arbeid som innebærer behandling av informanter måttet følge fem grunnleggende etiske hensyn. Disse fem inkluderer informert samtykke, ingen villedning, deltagers rett til å trekke seg, debrief (evaluering), og konfidensialitet (Willig, 2013). I tillegg til disse fem måtte jeg i forkant av dette forskningsprosjektet innhente godkjennelse fra «Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste» (NSD). Dette på grunnlag av prosjektets behandling av personopplysninger. Søknadsskjema måtte derfor sendes til NSD med vedlagt intervjuguide (Vedlegg 3) og samtykkeskjema (Vedlegg 2). Prosjektet ble godkjent med bemerkning om datalagring 29.09.17 (Vedlegg 1). Videre følger en gjennomgang av de viktigste punktene av de fem etiske hensyn beskrevet av Willig (2013).

Informert samtykke

Det er forskers ansvar at eventuelle deltagere i forskningsprosjektet er fullt informert over forskningens prosedyrer og innhold, slik at de kan ta en veloverveid avgjørelse om hvorvidt de ønsker å delta (Willig, 2013). Dette innebærer blant annet at deltagerne skal få vite hvordan dataene lagres, hvilke rettigheter de har, hvem som er ansvarlig for studien samt kontaktinformasjon til de ansvarlige. Denne prosessen med innhenting av samtykke må skje før noen form for datainnsamling kan finne sted. I denne studien ble samtykkeskjema sendt ut samtidig med forespørsel om å delta i studien og dette ble gjort gjennom epost. Informantene fikk dermed tid og ro til å gå igjennom studiens innhold, samt tilbud om å ta kontakt dersom de ønsket mer informasjon. I tillegg ble deres rettigheter gjennomgått muntlig før intervjuet fant sted.

Konfidensialitet

Alt innsamlet datamateriell skal behandles konfidensielt. Dette betyr blant annet at forskningsmaterialet skal anonymiseres, og at alle lister og opptak blir lagret på en forsvarlig måte i henhold til retningslinjene gitt fra NSD. For å etterkomme disse kravene ble det transkriberte data- og analysematerialet lagret adskilt fra lydopptak i låst skap på ekstern harddisk. I prosessen der intervjuene gikk fra tale til tekst ble objektenes navn endret til pseudonymer for å ivareta deltagerens anonymitet. Det betyr at navn

eller andre potensielt gjenkjennbare opplysninger ikke ble lagret på samme sted som det transkriberte datamaterialet. I tillegg er det gjort grep for å sikre informantene fra å bli gjenkjent. Informantene har blitt anonymisert gjennom å få «nye» navn som alle starter på «O». Navn på skoler og idrettslag eller klubber er byttet ut med generelle begrep som «klubb» eller «skole». Spesielle hendelser beskrevet av informantene som gir mulighet for gjenkjennelse er utelatt. Selv om dette kan medføre at viktige hendelser ikke har blitt belyst, er denne avgjørelsen tatt for å skjerme informantene.

5. Resultat og diskusjon

Formålet med denne studien var å undersøke frafallsgrunner blant fotballelever ved toppidrettsgymnas og toppidrettslinjer ved å bruke SDT som et rammeverk for analyse. Ettersom beskrivelse og tolkning er nært knyttet sammen i kvalitativ forskning, har jeg valgt å integrere resultatene og diskusjonsseksjonen. Dette er i hovedsak gjort for å unngå repetisjon og for å øke lesbarheten. Oppgavens resultater ble tematisert etter tilfredsstillende av selvbestemmelsesteoriens tre grunnleggende behov: *autonomi*, *kompetanse* og *tilhørighet*. Disse tre temaene vil bli presentert sammen med tilhørende underkategorier. I tillegg ble frafallsårsaker som ikke kan knyttes til SDT identifisert. Disse vil presenteres

5.1 Autonomi

Innenfor dette temaet presenteres frafallsårsaker som er knyttet til underkategoriene av autonomi, som fremkom av intervjuene. Disse kategoriene inkluderte *manglende medbestemmelse*, *innvirkning på treningshverdag* og *manglende belastningsstyring*.

5.1.1 Manglende medbestemmelse

Resultatene viser at kun en av objektene, Ole, vurderte manglende autonomi som en av hovedårsakene til frafall. Til gjengjeld opplevde Ole at hans behov for autonomi ble undertrykket i klubbmiljøet. Ole ønsket medbestemmelse i lagets prioriteringer i trening- og kampsammenheng, men følte at mangel på spilletid var en direkte konsekvens av hans engasjement. Utøverens ønske om fokus på individuell utvikling ble offer for trenerens resultatorientering. Der mange informanter beskriver noe som minner om likegyldighet til opplegget som ble presentert og gjennomført ønsket Ole at laget skulle fremstå annerledes enn hva treneren ville. I dette tilfellet, der Ole svært gjerne ønsket medbestemmelse, vil det kunne virke negativt og undertrykkende for en utøver å bli nektet autonomi. Oles motivasjonskvalitet viste seg, som forventet, å ta skade av deltagelse i et lite autonomistøttende klima.

Og det, gikk egentlig ikke, og det ble dårligere og dårligere stemning, spesielt det at jeg sa ifra og tok de for meg, eller treneren, på en måte «dette er jeg helt uenig i», og spilte i veldig, veldig liten grad, og da var det veldig naturlig når sesongstarten kom og jeg satt og så på de første tre kampene, at jeg jeg tenkte at dette her gidder jeg ikke lengre. (Ole)

Med bakgrunn i det Ole rapporterer kan vi lese at han over lengre tid har forsøkt å endre miljøet han er en del av. I tillegg virker han lenge motivert til å kjempe seg til en fast plass på laget. Det han beskriver som lite spilletid virker også å ha en medvirkende effekt på hans motivasjon. Ole oppfatter selv at han er god nok til å bidra i laget, men hans kompetanse blir ikke anerkjent, han får derfor ikke muligheten til å bevise hva han er god for når det virkelig gjelder, i kampsituasjon. Kombinasjonen av manglende autonomi og lite spilletid virker å gi en følelse av at innsatsen han legger ned, ikke betaler seg. Denne følelsen av å ikke ha innvirkning på egen treningshverdag startet allerede fra første møte med sin nye klubb, men som første sesongs juniorspiller anså han ikke seg selv til å være i en posisjon hvor det var riktig å ta grep. På spørsmål om hvor mye innvirkning han hadde på treningshverdagen svarer han:

Mindre enn jeg hadde ønska, det var litt sånn at du kommer på trening, spesielt på laget på ettermiddagen, jeg kan ikke huske at jeg verken ønska å si at jeg hadde lyst på en dag fri eller ønska å gjøre noe annet. Det var på en måte å unngå å ta den kampen, det var det. Og som førsteårs der, så var det mer sånn at du skulle ta til takke med muligheten du hadde fått og møte opp på trening fordi treneren sier det. Det er sånn jeg opplevde det. (Ole)

5.1.2 Innvirkning på treningshverdag

Ole skiller seg fra resten av objektene i beskrivelsen av et miljø som aktivt undertrykket hans behov for autonomi. For de fleste objektene i studien var deres treningshverdag begrenset til å følge opplegg de fikk av trenere på skole og i klubb. De var lite involvert i planlegging og gjennomføring av individuell og kollektive aktiviteter, men ytret heller ikke noe ønske om å være mer involvert. Etter objektenes beskrivelser virker miljøet de har vært en del av å være lite autonomistøttende, men grenset ikke mot undertrykkende slik som i Ole sitt tilfelle. Konsensus blant disse er i større grad at de var del av et lite autonomistøttende klima, men ikke hadde det samme ønske som Ole om å ha innvirkning på sin treningshverdag. På spørsmål om han tror at han kunne hatt større innvirkning dersom han hadde ønsket det, svarer Odne:

Ja, det tror jeg kanskje, men da må du være flink til å si ifra og gi tydelige signaler på hva du vil, men jeg vet ikke hvor mye man kunne lagt opp selv. (Odne)

To personer i studien rapporterer å være fornøyd med innvirkningen de hadde på egen treningshverdag. Odin og Olav følte begge de hadde frihet til å endre og ta del i

planleggingsprosessen, men på litt ulik måte. For Olav handlet autonomien i hovedsak om unntak fra aktivitet ved behov.

Jeg kunne ta meg fri om jeg ville. Si at jeg var og krabba litt eller noe sånt no.
(Olav)

For Olav var dette tilstrekkelig, og han nevner ikke manglende autonomistøtte som en direkte årsak til frafall fra toppidretts gymnastikk. For Odin, som forteller at han hadde stor innvirkning på egen hverdag, var autonomistøtte forankret i en større del av utviklingsprosessen. Odin anså seg selv som ansvarlig for egen utvikling og på bakgrunn av dette, med hjelp fra trenere i klubb, satte han kortsiktige og langsiktige mål. Ettersom han selv var med å utarbeide målene, var det naturlig for han at han hadde mye å si når treningshverdagen skulle utformes. Dette gjaldt økter på skolen, i klubb, ekstraøkter i regi av klubb og egentrening. De lange skadeavbrekkene førte til mye trening der han var ansvarlig for gjennomføring selv.

Ja, det var jeg som hadde ansvaret for min egen utvikling. Så var det naturlig at det var jeg som hadde siste ordet, for det var jeg som kunne identifisere mine største behov. (Odin)

For Olava var medbestemmelse i treningshverdagen i stor grad knyttet til ekstra aktivitet utenfor skole eller klubb;

Ikke så veldig stor. Vi trente på skolen i to timer og vi gjorde det som trenerne hadde lagt opp, dette var som regel fotballteknisk, også på fredager hadde vi vel styrketrening, også dro vi jo på trening rett etter skolen. Du kunne selvfølgelig velge om du ville trene ekstra, og de oppfordret oss til å trene ekstra styrke om vi hadde tid til det, men mot slutten av dagen så var jeg så sliten at jeg ikke var i nærheten av å klare det. (Olava)

5.1.3 Belastningsstyring

Mangel på autonomi virket kun å være et problem i forbindelse med perioder som enten var preget av høy belastning eller skader. Disse skadene oppstod ofte som et resultat av at objektene ikke turte å gi beskjed om at de var i en skadeutsatt situasjon, eller allerede kjente at noe ikke var som det skulle. Dette forklarer objektene med at de følte seg «sett ned på» eller nedprioritert dersom de rapporterte skader som ikke ble ansett som alvorlige. Frykten for å komme på kant med treneren, og som en konsekvens av dette

havne utenfor startellever eller treningsgruppen, var på mange måter stor nok til at deltagerne presset seg gjennom aktivitet de burde unngått. Denne overbelastningen førte for flere av deltagerne til lengre skadeavbrekk og perioder med utmattelse.

Merka liksom at etter hvert så, vi var nok for mange som spilte i klubben, når du ble skada, så du at du ble nedprioritert. Det var perioder der jeg følte at trener ikke trodde på det du sa, at du rett og slett ikke turte å si ifra heller, at du bare måtte presse deg igjennom det. (Oda).

For Oda var denne situasjonen spesiell for klubblaget. Olava hadde samme opplevelse på skolen;

[...] men problemet var det at det ble sett ned på dersom du ikke trente, og selvfølgelig ville man jo fortsette å trene, og spesielt på skolen fikk jeg litt inntrykk av at fordi jeg hadde vært en god spiller, og plutselig ikke trente, så var det litt sånn at det ble sett litt ned på.» (Olava).

For Oda og Olava var ikke mangel på autonomi i skadesituasjon en direkte grunn til frafall, men for Olava førte høy belastning over tid med seg problemer som til slutt endte med at hun sluttet på skolen og med fotball.

Mot slutten av året så ble det mye skader, ikke noe alvorlig, men det ble mye ryggskader hvor ryggen gjorde vondt og det var ingen som skjønnte hvorfor. Så fikk jeg en betennelse i akillesen, men det var ikke akillesen, på siden av foten, som holdt på i sånn to måneder, også begynte jeg å svime av på treninger og sånn. Det var liksom ikke noe alvorlig, men det var sånn, jeg ville heller si tegn på stress, jeg var veldig stressa tror jeg. (Olava).

5.2 Kompetanse

Flere av deltagerne i studien beskrev under intervjuene hvordan de oppfattet miljøet i klubblaget de spilte for i perioden de gikk på toppidrettsgymnas, og ved flere tilfeller med negativt fortegn. Utøveres erfaring av opplevd kompetanse har av flere studier blitt presentert som en viktig faktor i hvorvidt en utøver fortsetter eller slutter med idrett (Deci & Ryan, 2000; Boiche & Sarazin, 2009; Salguero, Gonzalez-Boto, Tuero & Marquez, 2003). Forskning på korrelasjonen mellom behovstilfredsstillelse av kompetanse og frafall i lagidrett har vist en svakere relasjon enn tidligere antatt (Calvo, et al, 2010; Reinboth & Duda, 2006). Innenfor SDT er behovet for kompetanse knyttet

tett mot mestring av tilstrekkelig utfordrende arbeidsoppgaver (Deci & Ryan, 2017). Innenfor dette temaet presenteres frafallsårsaker som er knyttet til underkategoriene kompetanse, som fremkom av intervjuene. Disse var *prestasjonsfokus* og *nivåtilpasset treningshverdag*.

5.2.1 Prestasjonsfokus

For Oda og Ole ble prestasjonsfokuset i klubblaget en belastning og i forlengning noe som innvirket negativt på deres motivasjon til deltagelse. Oda beskriver at hun var del av et lag som hadde mer enn nok spillere å ta av. Dersom spillere ble skadet eller ikke var tilstede var det ikke noe problem å erstatte disse. Ettersom Oda i noen tilfeller var skadet følte hun seg oversett i disse periodene. Når hun var skadefri og deltok på trening var det trenernes fokus på perfektjon som tynget og det samlede presset utviklet seg i negativ retning.

Så begynte jeg vel å tenke på grunn av at presset i klubben ble såpass, det var for mye fokus på at alt skulle være perfekt. Hvis jeg sentra en pasning feil så fikk jeg kjeft rett og slett, og da mista du motivasjonen da, når du hele tiden, hele grunnen til at du spilte var fordi du ville høre ros av treneren, og da mista man lysten til å gjøre en innsats og gleden ved det var ikke der lenger. (Oda)

Negative tilbakemeldinger rettet mot enkeltperson er for mange vanskelig å takle. At Oda beskriver disse tilbakemeldingene som kjeft tegner et bilde av hvordan hun oppfattet situasjonene og forteller om en hverdag der treners tilbakemeldinger bestemmes av utøvers prestasjoner. I tiden før frafall har idrettsdeltagelsen vært myntet på et ønske om anerkjennelse fra trenerne, potensielt en konsekvens av miljøet hun har vært en del av over lengre tid. Når prestasjonene så uteblir en periode opplever Oda at det er vanskelig å motivere seg for innsats på trening, for rosen fra trenerne kommer sjeldnere, og frykten for det hun beskriver som kjeft bygger seg opp.

Det har også vist seg at opplevelsen av å ikke mestre vil føles forskjellig avhengig av miljøet et individ befinner seg i. Et oppgaveorientert miljø har positiv innvirkning på behovstilfredsstillelse av en utøvers grunnleggende behov (Reinboth & Duda, 2006). En utøver som ikke mestrer i et slikt miljø vil i følge Deci og Ryan (2017) være mindre skadelidende sammenlignet med en utøver som ikke mestrer i et prestasjonsorientert miljø. Utøverne i denne studien var tilknyttet to prestasjonsarenaer under sin tid på videregående utdanning, skole og klubb. Resultatene viser at flere informanter ytre

misnøye med begge arenaer, men av ulike årsaker. På skolen rapporterte flere informanter at nivået var lavere enn forventet og at utbytte av treningen var minimal. I klubb var derimot miljøet av en mer prestasjonsorientert art og kravene til mestring var adskillig høyere, noe som førte til at informantenes opplevde kompetanse var lav.

Ole var tidlig opptatt av egen utvikling og før klubbskiftet rundt videregående hadde han vært i et klubbmiljø som tillot dette. Overgangen til et nytt lag, med et nytt regime, var vanskelig. Kollektivet skulle nå gå foran individuell utvikling og resultatene i seriespill ble veldig viktige.

Fordi det handlet ikke om å skape den beste spilleren i klubben. Jeg hadde mye sterke meninger da, og også senere, og var ikke redd for å si ifra, men ble ikke hørt. Treneren var så opptatt av at vi skulle ødelegge så mye som mulig for motstanderen og på en måte legge opp kampen og trening etter det, og når jeg da, på en måte sier, men for svarte liksom, vi må jo gjøre det vi er gode på. (Ole)

Det samme inntrykket som Oda har sitter Olava igjen med når hun reflekterer over den siste tiden før frafall fra toppidrettsgymnas. De befant seg begge i klubber med et omdømme som tilsa at de skulle hevde seg på nasjonalt nivå. Når dette var forventningen fra toppnivå i klubben hadde det ringvirkninger til miljøet og relasjonen mellom spillerne. Olava forklarer at hun taklet presset om å prestere så lenge hun følte hun holdt sitt toppnivå, men da prestasjonene ikke lenger var som forventet ble det opplevde presset stort.

Det ble liksom mer et fokus på at man skulle konkurrere mot hverandre, istedenfor å bygge hverandre opp. Og det gikk, en ting er at det er helt greit på fotballbanen, men det tok litt av og når du er kjempesliten og du ikke opplever at du lykkes på fotballbanen, det blir litt for mye press på alle områder og da kom det bare til et punkt, i hvertfall for meg, jeg vet at det var veldig mange andre som følte det litt sånn, men de klarte å gå videre, men for meg som hadde vært med i det presset siden første Statoil talentleir så sa det bare stopp. (Olava)

5.2.2 Nivåtilpasset treningshverdag

Optimalt utfordrende oppgaver blir ansett for å være viktig for utøveres motivasjon. For flere av deltagerne i denne studien klarte ikke skolen å skape utfordringer som stemte med utøvernes ambisjoner. Odne, Oda og Odin rapporterte alle om en hverdag med et sportslig tilbud som var lavere enn de hadde forventet. For Odin og Oda virket det bortkastet å investere tid i noe de anså som lite utfordrende, og således noe de fikk liten utviklingsmessig gevinst av. Oda beskriver at hun og hennes nærmeste venninne på skolen hadde en felles oppfatning av det sportslige nivået på skolen:

Vi merket nok begge to at vi var litt lei, det var dårlige trenere og det var dårlig opplegg. Det var ikke noe som noen av oss fikk noe igjen for. (Oda)

Oda er relativt klar på hva hun var misfornøyd med, men utdyper ikke hva som er dårlig annet enn at det var under forventet nivå. For Odin, som var mye skadet i perioden på videregående, gav ikke det å komme tilbake til fotballøktene på skolen nevneverdig motivasjon under rehabilitering. Treningen på skolen gjennomførte han i all hovedsak individuelt, og fellesøktene ble i større grad noe han var villig til å forsake for å kunne bytte skole, da de ikke ble ansett som utviklende nok.

[...] samtidig som de var klar over at de øktene på skolen, jeg kunne ha de, som jeg snakket om tidligere, de kunne jeg ha når som helst, og de fotballtreningene var nødvendigvis ikke av så høy kvalitet at jeg ville få kjempemye ut av det uansett. (Odin)

Friheten til å gjennomføre opptrening utenfor skolens rammer var i hovedsak mer forlokkende enn det var å returnere til felles fotballøkt med klassen. Dersom nivået hadde vært høyere ville en kunne anslå at det ville vært knyttet større usikkerhet til valget om å avslutte skolegangen både for Odin og Oda. Nå ble mangel på utfordringer i fellesøkt et problem for Odin, og derfor også en av flere frafallsårsaker.

På Odnes skole var fotballelevne delt i flere grupper basert på ferdighet og satsningsnivå. Han ble plassert i en gruppe der han følte seg som nedprioritert fra skolens side, sammenlignet med skolens andre fotballgrupper. Dette førte til at han på fotballtreninger i skoleregime ikke hadde noen følelse av selvtilit i aktiviteten.

Men en ting som jeg synes var litt kjipt der borte var at vi hadde et satsningslag, de trente for seg, også hadde du et lag nummer to som også var et satsningslag, også hadde du resten, som trente med lag nummer to. Men du følte sånn, i

hvertfall for min del, at du ikke fikk noe tillit, det går jo på selvtilliten, den fotballmessige selvtilliten. Så det syns jeg var litt sånn, jeg følte litt sånn at vi bare var der nesten. (Odne)

En slik inndeling, uten mulighet for forflytning mellom gruppene, førte til at Odne manglet følelsen av kompetanse. Det han beskriver som mangel på tillit kan sies å stamme fra manglende oppfølging fra trenerstaben, i den forstand at han manglet utfordringer. Disse utfordringene kunne vært skapt gjennom deltagelse i satsningsgruppene høyere i systemet. Nå følte Odne seg oversett på nederste nivå av rangstigen og på bakgrunn av dette ble motivasjonen suksessivt dårligere.

«Jeg hadde mange kompiser på Lyn NTG da som jeg gjerne skulle ha spilt med, men de skulle alltid spille for seg selv og det var liksom veldig satt, sånne grupperinger, så du følte deg satt veldig i bås.» (Odne)

5.3 Tilhørighet

Innenfor dette temaet presenteres frafallsårsaker som er knyttet til underkategoriene av tilhørighet, som fremkom av intervjuene. Disse kategoriene var *identifisering* og *isolasjon*.

5.3.1 Identifisering

Flere av objektene klarte ikke å identifisere seg med sitt nye sosiale miljø da de gikk fra ungdomsskole til videregående. Både Ole og Olav beveget seg vekk fra sitt geografiske nærmiljø og møtte en kultur de ikke kjente igjen fra sin tidligere omgangskrets. Ole beskriver konkurransen i klubblaget mellom lagkamerater i samme posisjon som noe av det mest problematiske:

Det var veldig sånn at jeg hadde ikke lyst til å være på det laget hvor det i stor grad var sånn at alle hata hverandre, du har samme posisjon som meg, så derfor hater jeg deg. Det var ikke meg. (Ole)

For Olav var det kulturen på den nye skolen som han ikke kjente seg igjen i. Olav var den i studien som hadde forflyttet seg lengst geografisk for å starte på ny skole. Han merket nærmest umiddelbart at det var vanskelig å befinne seg med situasjonen. For Olav, i likhet med Ole, var ikke denne endringen noe de hadde forventet i forkant av skolevalget. Han beskriver adferden til både lærere og elever som ukjent og uvant:

De folka som var der var veldig annerledes enn det jeg var, det jeg hadde med meg og hvordan jeg hadde vokst opp, og det miljøet jeg hadde vokst opp i. Det miljøet som ble skapt på skolen var veldig annerledes, og det var ikke et megahyggeilig miljø med en gang og folk var veldig stive og streite, det samme gjaldt lærerne, det ble veldig sånn selvhøytidelig hele opplegget. (Olav)

Den manglende tilhørigheten til miljøet de var en del av og menneskene som utgjorde det virket negativt over tid for Ole og Olav. Olav beskriver at han umiddelbart kjente på forskjellen fra det han tidligere var vant med, og slet med denne overgangen. Ole var ukomfortabel med det han beskriver som «hat-kultur» og stor konkurranse om plassene. Dette var også en umiddelbar forandring fra hans tidligere miljø.

I de fleste tilfeller der et individ går til noe nytt vil det være en faktor av usikkerhet og manglende tilhørighet. Problemet for Ole og Olav var den vedvarende usikkerheten ved å være en del av et miljø de ikke identifiserte seg med, og ikke følte tilhørighet til. For Olav, som gikk to år på toppidrett før frafall, førte den manglende tilhørigheten til nedsatt motivasjon og glede knyttet til idrettsdeltagelsen. I den siste tiden før frafall beskriver han noe som minner sterkt om amotivasjon i forbindelse med skolegangen:

Jeg husker ikke hvorfor jeg var der engang, hadde ikke noe lyst til å reise på treninger, fant ikke noe, var liksom ikke noe, jeg skjønnte at det ikke var noe gøy. (Olav)

Både Ole og Olav beskriver den manglende tilhørigheten som en direkte årsak til frafall. Etter å ha vært del av et miljø de ikke følte tilhørighet til, ønsket de seg tilbake til tiden før videregående og miljøet de da var en del av. For Ole var det situasjonen på klubblaget som ble utslagsgivende, og et miljøskifte tilbake til barndomsklubben ble sett på som løsningen:

Det var ikke meg, og mange av de rundt meg var kamerater og fra samme miljøer, mens jeg kom fra et annet miljø, og det var veldig naturlig å gi seg, jeg ønska ikke den biten lengre. Jeg ønska å være mer med kamerater og på den biten med fotball igjen. (Ole)

For Olav var situasjonen på skole og i klubb sammenlignbar. Han var også den som hadde forflyttet seg lengst for å begynne på ny skole og spille for nytt lag. Han rapporterer mangel på tilhørighet som den utløsende faktoren for frafall.

Jeg hadde lyst til å gjøre andre ting, som bare å være litt mer sånn som jeg var før jeg begynte på NTG, med folk jeg var på samme bølgelengde med. Som var mer sånn som vanlig ungdom gjorde, dra på fylla og være med venner. (Olav)

5.3.2 Isolasjon

Olava fungerte derimot lenge i sitt miljø, og trivdes med både trenere, medelever og signifikante andre i klubb. Utover i hennes andre skoleår ble derimot hennes sosiale tilhørighet både i klubb og på skole fjernet brått etter en krangel med en skole- og klubbvenninne.

Ja, det, jeg hadde hatt en liten, et lite argument med en av de nye medelevene mine på skolen. Hun spilte på laget mitt i klubben også, veldig god spiller. Men vi kom ikke overens og hun gjorde det, for henne så var det veldig viktig å gjøre det sånn at ingen andre kom overens med meg heller, så det tok to uker også var jeg venneløs. (Olava)

Olava hadde over lengre tid hatt svært høy belastning og beskriver seg selv som nær utbrent da denne hendelsen inntraff. På mange måter kan hendelsen forklares som den avgjørende faktoren for hennes frafall. Glasset hadde langsomt fylt seg opp over tid og da den sosiale tilhørigheten ble borte «over natten» hadde Olava ikke overskudd til å takle det. Den følelsen av isolasjon som Olava kjente på i etterkant av utfrysningen finner vi igjen i Odnes uttalelser. Han beskriver ikke en enkelt hendelse som førte til at følte seg isolert, men heller valget han hadde tatt om å satse på fotball og de hverdagslige konsekvensene dette førte med seg:

Og da var det egentlig litt sånn at jeg syns det var kjipt, det er mye morsomme ting som skjer ellers, fester eller det å være med venner, jeg kjente jo litt på den, for man ble jo litt isolert. Så det var en ganske stor faktor. (Odne)

For Ole, Olav og Odne virket den manglende tilhørigheten til miljøet svært negativt og det er en faktor de begge trekker frem som avgjørende for frafall. Deci og Ryan (2000) viser til at forskning på motivasjon har konkludert med at tilhørighet ikke har like stor påvirkning på indre motivasjon som autonomi og kompetanse. “People often engage in intrinsically motivated behaviors (e.g., playing solitaire, hiking) in isolation, suggesting that relational supports may not be necessary as proximal factors in maintaining intrinsic motivation.” (Deci & Ryan, 2000, s235). For forebygging av frafall i lagidrett virker tilfredsstillende av behovet for tilhørighet likevel å være viktig (Calvo, et al, 2010;

Reinboth & Duda, 2006). Dette gjenspeiles i uttalelsene til informantene i denne studien. Resultatene fra Calvo og kollegaer, (2010) viste at tilhørighet til lag var en viktig indikator på om utøvere fortsatte eller sluttet med idrett. «Relatedness, as assessed through feelings of group cohesion, was particularly influential in explaining sport continuance.» (Calvo et al, 2010, s.682). Flere av informantene i denne studien beskrev manglende behovstilfredsstillelse av tilhørighet som en av hovedårsakene til frafall. For Olava og Ole var mangel på tilhørighet til klubblaget utslagsgivende for frafall. Olav og Odne opplevde på sin side også mangel på tilhørighet, men i deres tilfelle var det skolemiljøet de var en del av på skolen som var problemet.

Om det er tilfredsstillelse av tilhørighet til trener eller lag som har størst innvirkning på utøveres velvære er omdiskutert. Resultatene fra denne studien gir et inntrykk av at utøvernes mangel på tilhørighet til lag har en større innvirkning på velvære enn tilhørighet til trener. Dette strider med tendensen funnet av Reinboth og Duda (2006) som identifiserte en forskjell i velværepåvirkning. Av tilhørighet til trener (coach relatedness) og tilhørighet til lag (team relatedness) var det kun opplevelse av tilhørighet til trener gjennom en sesong som viste seg å ha positiv effekt på utøveres følelse av subjective vitality (velvære). Tilhørighet til lag hadde ingen effekt på denne variabelen, selv med signifikant korrelasjon (Reinboth, & Duda, 2006).

5.4 Andre frafallsårsaker

Høyere alder er forbundet med lavere grad av indre motivasjon og treningsintensjon (Guzman & Kingston, 2012). Resultatene fra denne studien har til nå vist at liten grad av behovstilfredsstillelse er forbundet med økt risiko for frafall. Ingen av informantene har gjennom sine intervjuer forklart at det kun har vært en årsak til hvorfor de valgte å avslutte skolegangen. Frafallsårsak har i stor grad vært knyttet til en mengde ulike faktorer, som til slutt har utgjort den endelige avgjørelsen om å slutte. Ikke alle disse faktorene er direkte knyttet til selvbestemmelsesteorien, og de vil således presenteres i et eget kapittel. Underkategorier i dette hierarkiet inkluderer *tidsbruk, lite spilletid og skader*.

Tidsbruk

Noen objekter i denne studien oppgir reisetid (avstand) som en medvirkende årsak til frafall. Dette strider med resultatene fremstilt av Boiche og Sarrazin, (2009). I denne studien hadde objektene som fortsatt var involvert i idrettsaktivitet i snitt lengre reiseavstand til aktiviteten enn de som hadde falt fra. Med utgangspunkt i denne studiens resultater ville reiseavstand vært forbundet med frafall, ettersom flere informanter rapporterer dette om frafallsårsak. Studiens utvalg gir derimot ingen sammenligningsgrunnlag med utøvere som fortsatte på toppidrettsgymnas eller toppidrettslinje. Elevene i studien befant seg i alderssegmentet 18 til 19 år, og var således selv ansvarlige for å komme seg til og fra skolen og idrettsaktivitet. I studien til Boiche og Sarrazin (2009) var utøverne i snitt yngre (14,6 år), og var i større grad avhengig av foreldre for transport. Ettersom utøverne var avhengige av foreldrene ble de også i større grad påvirket av deres involvering i deres aktivitet. Foreldres påvirkning og utøvernes kontroll på egen fritid virker derfor å være potensielle områder som kan forklare forskjellen i resultatene.

Informantene i studien ble etter overgangen til videregående gradvis mer opptatt av at deres idrettssatsing gikk på bekostning av andre aspekter av livet. Et fenomen som samsvarer med de rapporterte årsakene til frafall blant eldre ungdommer i Temple og Crane (2016). Flere av informantene forteller at fotball var et naturlig samlingssted og noe alle i deres omgangskrets holdt på med i barndommen. Etter overgangen til videregående måtte fotball nå i større grad konkurrere med andre aktiviteter som informantene anså som interessante. Reise til og fra aktiviteter ble i denne perioden en suksessiv større belastning, og særlig informantene med lengst reisevei til skole rapporterte dette som en utfordring. For Odne, Olav, Ole og Olava ble derfor reisevei en medvirkende faktor til at de ønsket å bytte skole.

Lite spilletid

Mangel på spilletid i klubblaget ble for flere av informantene en kilde til mistriivsel. I kombinasjon med mangel på behovstilfredsstillelse beskriver flere av informantene motgang i form av lite spilletid, som medvirkende til at de avsluttet satsingen og dermed skolegangen ved toppidrettsgymnas eller toppidrettslinje. Som del av et lag der kun elleve spillere blir valgt ut til å starte kampen er plass i startoppstilling en erklæring fra

trener om at prestasjonsnivået er akseptabelt. I motsetning til individuell idrett, der resultater er direkte knyttet til utøvers prestasjon, vil lagets prestasjon være basert på flere ulike aspekter. Spilletid vil derfor være første prioritet for fotballspillere. Mangel på sportslig fremgang (prestasjon) og økt frekvens av skader blir av Enoksen (2011) beskrevet som en relativt vanlig årsak til frafall. For utøvere som har vært vant til å være prioritert vil det å settes ut av laget være ekvivalent med sviktende prestasjoner for individuelle utøvere. Ole er blant informantene i denne studien som i klartekst uttrykker misnøye med manglende spilletid og på bakgrunn av trenerens vurdering føler seg urettferdig behandlet. Tre kamper i starten av sesongen uten spilletid med en påfølgende skade førte til at han vurderte sin egen hverdag og tiden han la ned. Kombinert med manglende behovstilfredsstillelse av autonomi og tilhørighet ble manglende spilletid en utløsende faktor fra at Ole byttet klubb og som en konsekvens avsluttet skolegangen. Flere av de andre informantene nevner også manglende progresjon som en del av årsaksforklaringen til frafall, men gjerne i kombinasjon med andre aspekter av tilværelsen. «Jeg var relativt misfornøyd med fagene jeg tok på skolen og fotballen gikk ikke helt sånn som den skulle.» (Olava). Oda var, i likhet med Ole, misfornøyd med oppfølgingen hun fikk i klubb. Mangel på spilletid kombinert med skade ble derfor et naturlig tidspunkt for å vurdere fremtiden.

Også var det i tillegg mye fotball på skolen, det var da jeg fikk noen strekkskader som man følte ikke blir tatt seriøst. Det var i den perioden jeg begynte å spille mindre for klubben, jeg mistet lysten på å komme tilbake. (Oda)

Skader

Skader har av flere blitt indentifisert som frafallsårsak (Cobley, Baker, Wattie & McKenna, 2009; Crane & Temple, 2015). Også i denne studien ble skadeproblematikk assosiert med frafall. På sommeren mellom ungdomsskole og videregående pådro Odin seg en skade som holdt han ute av spill i hele førsteklasse på videregående. Et år med rehabilitering og tilbakeslag tæret på motivasjonen. Skaden førte til at stort sett all trening forgikk på egenhånd og Odin følte seg derfor delvis isolert fra resten av klassen. Ettersom valget av skole var basert på en hverdag som fotballspiller, ble skadeavbrekket og den påfølgende rehabiliteringsprosessen ansett som unødvendig bruk av tid. Odin følte seg ivaretatt og fulgt opp av både klubb og skole i perioden han var skadet, noe som skiller seg fra rapportene fra de andre informantene. Om utøverne ble skadet ble de

overlatt til seg selv og hadde selv ansvar for å komme tilbake. I perioder med skader følte flere at de mistet anseelse hos trenerne, noe informantene strakk seg langt for å unngå.

De krevde veldig mye av spillerne, de krevde at folk, vi trente jo hele jævla tiden i all slags vær, og selv om, man måtte være ganske skada for å ikke trene, og det var vanskelig å si at en hadde vondt i beinet etter å ha fått en lårhøne. (Olav).

5.4.1 Problemer i klubb gir økt fare for frafall fra skole

Resultatene viser en tendens til at vanskeligheter i klubb vil gi en økt fare for frafall fra skole. På bakgrunn av hva de rapporterer kan vi anslå at Odin og Ole fikk sine behov tilfredsstilt i skolemiljøet, og at mangel på eller undertrykkelse av behov i klubb som førte til at de avsluttet skolegangen. Ole beskriver det sportslige og faglige opplegget på videregående som utelukkende positivt:

Jeg var veldig fornøyd på alle mulige måter. Jeg syns opplegget med lærere og trenere og kombinasjonen av skole og sånn, at dersom du ønsker, videregående er jo frivillig, så om du ønsket å gå ut av videregående med gode resultater og kombinere det med idretten, så la de opp til det, selv om det er krevende og levere gode resultater da. Jeg fikk jo igjen for tidsbruken, nei, ikke annet enn gode ting å si om det. (Ole)

I retrospekt anser Ole bytte av klubb som starten på nedtrapping av satsing. Dette kan sies å være gjenspeilet i valget om å slutte på skolen selv om han var fornøyd med tilværelsen på skolen. For Ole var det å gå på toppidrettsgymnas et naturlig steg mot å bli profesjonell da han satset, men etter klubbskiftet ble den retningen ansett som unødvendig tidkrevende. For Odin, som var skadet gjennom hele første året på videregående, var dilemmaet det samme. Han var fornøyd med skolens oppfølging og sportslige opplegg, men da tvilen meldte seg om han kom til å forfølge drømmen om å bli profesjonell, på bakgrunn av skadeproblemene, var det naturlig for han å søke seg til en mindre tidkrevende skolehverdag med større faglige utfordringer. For flere av informantene i denne studien er skolegang ved en toppidrettsskole tett forbundet med satsing mot å bli profesjonell og derfor noe som hører med i kombinasjon med spill i et anerkjent klubb lag. Rapportere forteller at selv om informantene er fornøyd med

opplegg og oppfølging på skolen er det ikke lenger naturlig å være en del av det miljøet når en nedprioriterer satsingen.

I Christensen og Sørensen (2009) sin studie av talentfulle unge fotballspillere i Danmark som kombinerte fotball og utdanning ble utdanning nedprioritert i møte med fotball. I de danske spillernes tilfelle var deres identitet så sterkt knyttet til fotball, og ønsket om å spille profesjonelt svært forlokkende. I denne studien var det ingen av objektene som valgte å slutte på skolen for å satse fullt mot drømmen om å bli profesjonell. Rapporteringene om frafallsårsaker peker i større grad på manglende behovstilfredsstillelse, enten i klubb eller skole. Allikevel oppga objektene eksempler på hvordan kombinasjon av utdanning og fotball bød på utfordringer og en hverdag der objektene måtte velge mellom de to alternativene.

Det var jo, en torde ikke å si at du måtte hjem å lese. Så du ble sittende oppe lenge, og dro på trening og nedprioriterte skole, fordi du følte at du måtte på trening ellers så fikk du jo kjeft rett og slett. (Oda)

Oda følte at hun måtte dra på trening med klubblaget for å unngå å få kjeft, noe som førte til at hun nedprioriterte skole. Utsagnet vitner om en ekstern motivasjonsregulering som en konsekvens av kontrollerende treneradferd (Deci & Ryan, 2017). Klassifisert på grensen til amotivasjon på kontinuumet, gir eksemplet et bilde på hvordan denne typen motivasjonsregulering kan føre til handling, men også hvordan det blir vanskelig å opprettholde handling over tid. Denne typen kontrollerende treneradferd har blitt identifisert som *intimidation behaviours* av Bartholomew, Ntoumanis og Thøgersen-Ntoumanis (2009) og er negativt assosiert med velvære. Oda rapporterte om disse følelsene i segmentet kombinasjon mellom fotball og skole, men også som et supplement til hvorfor hun valgte å slutte på skolen.

5.4.2 Motivasjonsregulering ved inngang til videregående utdanning

Hvilke motiver individer har for deltagelse i idrett har vist seg å ha innvirkning på frafall (Ryska, Hohensee, Cooley & Jones, 2002). Flere av informantene så på toppidrettsgymnas eller toppidrettslinje som det neste steget i deres fotballkarriere. De anså det som det eneste stedet å være dersom du skulle utvikle deg i riktig retning. På spørsmål om hvorfor han valgte å begynne på toppidrettsgymnas responderte et av objektene «Ja, og det var den konkurransebiten og jeg var veldig bevisst på det og ønsket å bli bedre, faktisk å bli så god som mulig. Det er jo det jeg har brukt all tiden

min på tidligere.» (Ole). Olava gir samme inntrykk av at toppidrettsgymnas var den eneste riktige veien videre på karrierestigen: «Det var ikke noe spørsmål, jeg søkte tidlig, gikk og prata med de ansvarlige for inntak. Jeg skulle inn på toppidrett, kan ikke huske at jeg tenkte på noe annet.» (Olava). Gjennom liknende uttalelser gir informantene inntrykk av at de har valgt skole på bakgrunn av en motivasjonsregulering som nærmer seg indre motivasjon (Deci & Ryan, 2017).

Det å kunne starte på en skole der jeg fikk allmennfaglig utdanning samtidig som jeg fikk idrettsbakgrunn og fikk lov til å spille fotball. Det var egentlig det perfekte og derfor tenkte jeg at det var det beste stedet å være. (Oda)

Fotballsatsingen var integrert som en del av livet og målet var å bli profesjonell. Samtidig ga skolegangen generell studiekompetanse som var naturlig for alle studiens informanter å få med seg. Etter maksimalt to år på toppidrettsgymnas eller toppidrettslinje valgte derimot informantene i denne studien å avslutte den aktive fotballsatsningen og beskrivelsene av hvorfor peker på endring i motivasjonsregulering. Motivasjonen for valg av videregående skole virker å ha innvirkning på informantenes utholdenhet i møte med utfordringer. En informant skiller seg fra de i andre i sin beskrivelse av hvorfor han valgte toppidrettsgymnas. «Jeg tror at jeg ble litt frista av TIG-tilværelsen. Kanskje jeg allerede hadde søkt, jeg husker ikke helt, men jeg hørte at det var bra og at man ble ansett som god dersom man begynte der.» (Olav). For Olav var anerkjennelse en viktig del av hvorfor han endte på en toppidrettsskole. Han gir uttrykk for en fristelse av tilværelsen og ønsker å være en del av noe som andre anser som høy status. På bakgrunn av hva Olav rapporterer som grunnlag for hvorfor han valgte toppidrett er det rimelig å anta at hans motivasjonsregulering var av ekstern karakter. Når motivasjonen for å begynne på skolen var av en slik karakter, kombinert med stor geografisk forflytning og en liten omgangskrets utenfor skolen, virker det ikke unaturlig at Olavs velvære endret seg i negativ retning da skolehverdagen ikke stod til forventningene.

Overgangen fra ungdomsskole til videregående stiller krav høye til elevene som velger å begynne på toppidrettsskoler. Overgangsforskning konsentrert rundt svenske studentutøvere, i samme aldersgruppe som i denne oppgaven, viser at elevene ofte undervurderer de kommende utfordringene med å kombinere idrett og utdanning, og overvurderer egne evner til å takle overgangen til en toppidrettsskole (Stambulova,

Engstrøm, Franck, Linner & Lindahl, 2015). På bakgrunn av målinger gjort gjennom utøvernes første år ved skolen kunne forskerne anslå at overgangsprosessen fortsatt var i gang mot slutten av utøvernes første skoleår. For at prosessen skal være vellykket anslår denne og lignende studier at en del nøkkelementer må være på plass. Disse inkluderer fornuftig forvaltning av tid og energi, evnen til å restituere, og ikke minst støtte fra trenere, lagmedlemmer og skolekamerater, familie og lærere. Informantene i denne studien avsluttet skolegangen enten etter ett eller to år, og vi kan på bakgrunn av det fastslå at overgangsprosessen ikke var vellykket.

Endring av motivasjonsregulering

Det virker som informantenes satsing gradvis førte til endring av motivasjonsregulering, til det dårligere. Det samme mønstret, med endring i motivasjonsregulering fra intern til eksternt, har blitt påvist i en kvalitativ studie av utbrenthet (burnout) (Gustafsson, Hassmén, Kenttä, & Johansson, 2008). Tidligere har studier som har undersøkt utbrenthet kun konkludert med at utøvere mangler motivasjon når de opplever utbrenthet (Cresswell & Eklund, 2005; Gould, Tuffey, Udry & Loher, 1996). I Gustafsson, og kolleger (2008) sin studie ble flere trekk ved utbrenthet avdekket, blant disse er *devaluation of sport participation*. Dette temaet inkluderer, blant annet, aversjon mot trening og negative holdninger til idrett. Hvordan informantene i den studien endte opp der beskriver de selv som en progressiv endring, der sport ble mindre viktig og tok mindre plass i hverdagen. Med dette ble også ønsket om å trene gradvis borte (Gustafsson, et al, 2008). Mange av de samme aspektene finnes blant informantene i denne oppgaven, noe som gir indikasjon på at enkelte informanter kan ha hatt så stor belastning over tid at de har vært på grensen til å bli/være utbrent.

5.4.3 Studiens resultater og DMSP

Årsaker til frafall virker ikke å være påvirket av informantenes idrettsbakgrunn eller andre aspekter i tiden før inngang til videregående skole. I utarbeidelsen av intervjuguiden ble DMSP (Cote, 1999) benyttet for å kartlegge utøvernes idrettsdeltagelse gjennom karrieren. Informantene beskriver alle en allsidig bakgrunn, men med fotball som største lidenskap og førsteprioritet. Frem til overgangen mellom barne- og ungdomsfotball (12 år) hadde samtlige utøvere vært innom flere ulike idretter. Etter inngangen i ungdomsfotball ble andre idretter faset ut og fotball prioritert. I denne

perioden beskriver utøverne at de trivdes med fotball og vurderte profesjonell fotball som en karrierevei. Ifølge DMSP er alderssegmentet 16-17 år riktig tidspunkt å satse mot elitestatus og valget om å starte på en idrettsskole virker derfor å være naturlig. Foreldrenes påvirkning gjennom karrieren var i stor grad begrenset til å være støttespillere og sjåførere. Utøverne selv virker å være den største pådriveren i de antatt viktige overgangsperiodene, også i avgjørelsen om å begynne på toppidrettsgymnas eller toppidrettslinje. Press eller forventninger fra foreldre kan derfor ikke sies å ha hatt innvirkning på frafall.

5.5 Fotballsatsing etter frafall

Etter frafall fra toppidrettsgymnas eller toppidrett var det flere av objektene i studien som sluttet med fotball. Oda og Olav avsluttet sin fotballsatsning samtidig som de sluttet på skolen, og har ikke spilt fotball i tiden frem til intervjuet fant sted. Odin, den yngste deltageren i studien, var usikker på om han skulle fortsette satsingen da han byttet skole. Olava trodde hun var ferdig med fotball da hun sluttet etter to år på videregående, men tok opp fotball igjen etter noen år. Odne og Ole var de eneste som aktivt satset videre etter at de sluttet på toppidrettsgymnas. De spiller begge fotball i dag, men kun på lavt nivå og for rekreasjonsårsaker. For objektene i studien betød frafallet fra toppidrettsgymnas eller idrettslinje slutten på deres aktive fotballsatsing mot målet om å bli profesjonell. Etter å ha frigjort seg fra miljøet de hadde vært en del av i henholdsvis klubb og på skole, fant Ole og Odne tilbake gleden med fotball. De rapporterte begge om økt velvære og motivasjon etter overgangen og prestasjonene på banen ble sterkt forbedret. Odne beskriver sesongen etter overgangen som spesielt bra.

[...] det var jo kanskje min aller beste sesong noen gang. Da hadde jeg en veldig bra sesong. Det tror jeg var fordi jeg fikk litt mer selvtillit kanskje, da jeg var der, alt det rundt, det sosiale var mye bedre, også tror jeg at jeg kanskje følte, på fotballen, at det var enda mer, at jeg fikk mer ut av meg og mine kvaliteter og ble litt satset på, det var bra. (Odne)

Odne beskriver økt mestring og tilhørighet, samt den selvtilliten han manglet da han spilte fotball på toppidrettsgymnas. Miljøskiftet førte med seg positive aspekter som samsvarer med det objektene i Jakobsson (2014) sin studie rapporterte som viktig for deres idrettsdeltagelse. Det samme gjaldt Ole som hadde slitt i klubbmiljøet han var en

del av. Etter å ha byttet klubb og sluttet på toppidrettsgymnas ble hverdagen en annen og den sportslige utviklingen kom, «det var da jeg begynte å ta nivået i tillegg til at jeg hadde vokst opp litt, og da var det utvikling, på alle mulige måter» (Ole). Etter en god sesong tilbake i hjemklubben var Ole både nær aldersbestemt landslag og prøvespill med klubblag på øverste nivå. Da tilbudet dukket opp hadde Ole allerede bestemt seg for å satse på høyere utdanning og nedprioritere fotball. Odne fullførte også sin gode sesong med klubblaget, men ble skadet i siste kamp en skade som skulle holde han ute fra fotballen i lang tid. Han mistet påfølgende sesong som markerte slutten på junioralder. På dette tidspunktet ønsket også Odne å prioritere studier og kun spille fotball for rekreasjonsårsaker.

Samtlige studentutøvere i studiens utvalg fortsatte skolegangen ved andre videregående skoler uten toppidrettsprogram etter frafall og fullførte til normert tid. Betydningen av å fullføre videregående utdanning var stor for informantene, selv om flere var fysisk og mentalt nedkjørt i tiden etter frafall. At elevene slutter med idrett, men fortsetter med skole samsvarer med resultatene fra tyske elitesportsskoler (Baron-Thiene & Alfermann, 2015) der elever som sluttet med idrett fortsatte med utdanningen.

5.6 Studiens bidrag

Informantene i denne studien sluttet på skolen på bakgrunn av en rekke ulike årsaker. Frafall fra skole skulle man tro var knyttet til mangel på behovstilfredsstillelse på skole, men resultatene viser at problemer i klubblaget har like stor innvirkning på deltagelse. Resultatene viser videre at når elevene avslutter satsing på fotball i klubblag slutter de også på toppidrettsgymnas. Ingen elever som avsluttet fotballsatsingen fortsatte på toppidrettsskole, men byttet til ordinær VGS. For å opprettholde deltagelse må derfor begge miljøer ivareta utøverens behov. Mangel på behovstilfredsstillelse virker å være et viktig aspekt ved frafall, men ikke uten sekundære årsaker. For samtlige informanter i denne studien var frafall knyttet til et knippe ulike årsaker, eksempelvis, mangel på autonomi og tilhørighet, skader og motgang. Flere av årsakene virker også å komme som en konsekvens av noe annet. Dersom en utøver ikke mestrer oppgavene han/hun blir gitt vil dette oppleves som mangel på kompetanse, som igjen kan resultere i mangel på spilletid og som en konsekvens mangel på tilhørighet til laget.

Toppidrettsgymnas og toppidrettslinje

Flere av informantene var fornøyde med det sportslige og faglige tilbudet de hadde på skolen, og sluttet på skolen av andre årsaker enn mangel på behovstilfredstillelse her. Forskning gjort blant australske studentutøvere viser at objektene har utfordringer med å kombinere idrett og utdanning, men at den tettpakkede hverdagen gir både økt identitetsfølelse og velvære, i tillegg til et formål med livet (O'Neill, Allen & Calder, 2013). Dersom utøveren blir ivaretatt i miljøet han/hun befinner seg i, vil det kunne være mange positive aspekter ved å være studentutøver. Flere av informantene i denne studien uttalte tilfredshet med skolehverdagen, men hva kan egentlig sies å være skolens ansvar i utviklingen av profesjonelle utøvere? O'Neill, og kolleger (2013) kommer med anbefalinger om hva skolens hovedfokus bør være i møte med studentutøvere. For det første bør skolen være ansvarlig for en fireveis kommunikasjon mellom utøver, foreldre, lærere og skoleadministrasjon. På bakgrunn av hva denne studiens informanter beskriver kan det anbefales at klubblaget inkluderes i denne kommunikasjonssirkelen. På den måten involveres de viktigste arenaene i en utøvers hverdag. For det andre bør skolen gi utøverne verktøyene som gjør det mulig å monitorere sin fysiske og psykiske tilstand. Den tredje og siste anbefalingen omhandler individuell tilpasning i alle studentutøverens sfærer; utdanningsmessig, sosialt og psykologisk (O'Neill, et al, 2013).

Majoriteten av denne studiens informanter opplevde liten eller ingen kommunikasjon mellom klubb og skole. I perioder med høy totalbelastning var det derfor studentutøverens ansvar å rapportere til de ansvarlige i begge miljøer. Gjennom kommunikasjon kan det spekuleres i om flere av studentutøvernes problemer kunne vært identifisert og håndtert på et tidligere tidspunkt.

Frafallsstudier av denne typen vil kunne være nyttig for skolene i deres evalueringsarbeid. Med mål om å være best på kombinasjonen idrett og utdanning vil frafallselever være et mislykket prosjekt. Målet må være å opprettholde studentutøvernes motivasjon gjennom hele skolegangen, for på den måten å gjøre de best mulig rustet til å fortsette idrettskarrieren etter VGS.

Klubblag

Selv om denne studiens forskningsspørsmål omhandler frafall fra toppidrettsskoler har det vist seg at studentutøvernes deltagelse på disse skolene i stor grad er avhengig av trivsel i klubb. På bakgrunn av dette er mye av oppgavens innhold viet til hva informantene har opplevd i klubblaget, og som en konsekvens vet vi nå at ikke alle informantene var like fornøyde med opplegget her. Mangel på tilfredsstillende av behovet for autonomi utviklet seg til et problem for flere av informantene, særlig i forbindelse med belastningsstyring både i trenings- og skolesammenheng. I klubblaget er det i stor grad treneren som har ansvaret for å skape et miljø der behov for autonomi tilfredsstilles. At liten grad av tilfredsstillende førte til intensjoner om frafall samsvarer med tidligere undersøkelser gjort blant unge fotballspillere (Quested, et al, 2013) og voksne idrettsutøvere (Adie, Duda & Ntoumanis, 2008). Med få unntak var denne studiens informanter lite involvert i treningsplanlegging, målsetting og belastningsstyring, hvilket førte til lengre perioder med skadeproblematikk, lav grad av eierskap til treningshverdag og kamp, og mindre spilletid. Denne studien bidrar til det allerede store forskningsmaterialet som anbefaler å implementere et autonomistøttende klima i klubblag, for å hindre frafall. Trenere og ledere må være bevisst sitt ansvar om hvordan behovstilfredsstillende har innvirkning på utøveres velvære. Etersom NFFs retningslinjer legger opp til å beholde «flest mulig, lengst mulig, best mulig» vil det anbefales å inkludere denne typen kunnskap i trenerkurs og trenerveiledning.

SDT

En kvalitativ frafallsstudie med SDT som bakteppe har konkludert med at frafall fra idrett er forklart med høyere nivåer av amotivasjon, ekstern og introjisert motivasjonsregulering og lavere grad av tilfredsstillende av behovene for autonomi og tilhørighet (Calvo et al, 2010). Resultatene fra denne studien bidrar til økt oppslutning rundt denne antagelsen. Det er verdt å merke seg at studentutøvernes motivasjonskvalitet før inngangen til VGS virker å være av en karakter som nærmer seg indre motivasjon. Studien indikerer derfor at mangel på behovstilfredsstillende i miljøet, enten skole eller klubb, suksessivt endrer studentutøvernes motivasjonsregulering mot å være mer ekstern. Selv om informantenes motivasjonsregulering i denne studien ikke ble målt, vil deres rapporter gi inntrykk av en ekstern type motivasjonsregulering i tiden

før frafall. På bakgrunn av studiens kvalitative design gir resultatene et bilde av kausalitet der studentutøverne gir årsaksforklaring på hvorfor motivasjonen endret seg over tid, blant annet grunnet kontrollerende treneradferd i form av mangel på behovstilfredsstillelse. Tidligere SDT-studier som har undersøkt treneradferd har i stor grad fokusert på analyse av kontrollerende og autonomistøttende adferd for å kartlegge forskjell i utøvernes velvære og motivasjon (Balaguer, Gonzalez, Fabra, Castillo, Merce & Duda, 2012; Bartholomew et al, 2011; Hollebeak & Amorose, 2005).

5.7 Metodediskusjon

Det finnes flere begrensninger ved denne studiens design som bør vurderes.

Et semi-strukturert intervju søker å forstå temaer fra informantenes eget perspektiv (Kvale, 2007). Frafallsforskning innen idrett har tradisjonelt vært dominert av et kvantitativ metodedesign. Med bakgrunn i disse studiene kan vi gi en rekke generelle årsaker til hvorfor barn og unge slutter med idrett. Hvordan frafallsutøvere tenkte og følte i tiden før, under og etter frafall, om frafall skyldtes kombinasjonen av flere årsaker, eller hva som skulle til for å ha forhindre et slikt utfall, gir slike typer studier ikke svar på. Et kvalitativt metodedesign ble i denne studien valgt som et supplement til nåværende frafallsforskning, i hovedsak for å øke forståelsen om hvordan det oppleves å være en talentfull ung fotballspiller som ikke får sine grunnleggende behov tilfredsstillt i det miljøet han/hun befinner seg i, og hvordan dette påvirker motivasjonen for deltagelse i toppidretten.

Bruk av retrospektive intervjuer byr på utfordringer ettersom kildegrunlaget baserer seg på informantenes hukommelse. Om studiens resultater er brukbare avhenger av validiteten på den rapporterte informasjonen. Alderen på studiens informanter varierte fra 18 til 26, noe som betyr at det for enkelte informanter i studien var over fem år siden de aktuelle hendelsene tok sted. På bakgrunn av dette kan det ikke tas for gitt at informantenes beskrivelser er hundre prosent korrekte, uavhengig av informantenes motivasjon for å gjøre nettopp det (Côte, Ericsson & Law 2005).

Hukommelsesforskning har vist at lengden på tidsintervallet mellom opplevelse og gjenfortelling har stor effekt på hvor nøyaktig beskrivelsen er (Bahrick, Hall, Goggin, Bahrick & Berger, 1994; Rubin & Wenzel 1996). Det som kan tale til studiens fordel er at viktige emosjonelle opplevelser er mindre tilbøyelige til å bli glemt (Christianson &

Safer, 1996). For informantene i denne studien markerer frafallet fra toppidrettsgymnas eller toppidrettslinje slutten på deres satsning mot drømmen om å bli profesjonell, og kan således kategoriseres som en signifikant hendelse i deres liv.

Studiens funn er relatert til unge norske utøvere i et norsk utdannings- og utviklingsmiljø, og resultatene bør derfor brukes til å forstå utøvere som er i lignende situasjon. Den norske modellen for å utvikle fotballspillere skiller seg fra andre land på kontinentet ved å holde utdanning og idrett adskilt. Dette setter begrensninger for resultatenes generaliserbarhet og sammenligning med fremtidige kvalitative frafallsstudier.

Selv med kjennskap til miljøet er studien prisgitt at informanter ønsker å delta i studien. Ettersom forfatters egne kontakter ble brukt for å finne potensielle objekter, tilhører samtlige informanter samme geografiske område. Det betyr at studien beskriver frafallselevens opplevelse av skolegang i et avgrenset miljø, selv om informantene gikk på ulike skoler. At utvalget ble slik er en konsekvens av en blanding av *criterion-based sampling* og *convenience sampling* (Sparkes & Smith, 2014). I en situasjon med begrenset tid og midler var det nødvendig å inkludere de informantene som passet med inklusjonskriteriene, og som var tilgjengelige. Dette førte til at jeg ikke hadde noe kjennskap til informantene i forkant annet enn at de passerte inklusjonskriteriene.

Intervjuguiden ble utformet med inspirasjon fra SDT og DMSP med tanke på å avdekke frafallsårsaker. SDT ga også grunnlaget for analyse av datamaterialet, en avgjørelse som ble tatt på bakgrunn av tidligere studier på frafall (Calvo, et al, 2010; Gucciardi & Jackson, 2015). I tillegg ble en tidligere masteroppgave som har undersøkt frafall fra idrett blant elever på toppidrettsgymnas (Owren, 2015) benyttet. I retrospekt kunne en større del av intervjuet vært viet til tiden på videregående utdanning og hvordan informantene opplevde hverdagen der idrett og utdanning skulle kombineres. Dette ville gitt et bredere grunnlag for diskusjon. Grunnet lite kjennskap til både intervjuformen og intervjuobjektet ble det vektlagt å bruke tid i intervjuet på å «nøste opp» informantenes karriere fra deres første møte med fotballen, for på den måten å skape relasjon til objektet, såkalt *building rapport* (Bell, Fahmy & Gordon, 2016). Gjennom å bruke ærlighet, høflighet og empati, kalt *courteous behaviour*, samt *connecting behaviour* som humor og vennlig interaksjon var målet å skape en tilknytning til informanten og gjensidig komfort (Bell, et al, 2016). Selv om dette virket å skape tillit mellom intervjuer

og objekt, kunne muligens tiden vært brukt annerledes i et relativt kort intervju (60min). Hvorvidt det å bruke denne typen adferd for å skape *rapport* øker kvaliteten på datamaterialet er nemlig ikke fastslått.

I tillegg til semi-strukturerte intervju med hver enkelt deltager kunne et gruppeintervju med samtlige seks deltagere vært gjennomført. En slik metode har tidligere vært benyttet i kvalitativ forskning på bakgrunn av sitt potensiale til å gi flere spontane, uttrykksfulle og emosjonelle synspunkter sammenlignet med et individuelt intervju (Kvale, 2007). Objektene i en slikintervjusetting kan hjelpe moderator med å nå sensitive opplysninger rundt et tema som vanligvis ikke ville vært tilgjengelig. Intervjuformen er derimot krevende for moderator og det anbefales lang erfaring med denne typen intervju. På bakgrunn av dette ble det, av hensyn til både objekter og moderator, kun avholdt individuelle semi-strukturerte intervjuer.

5.8 Veien videre

Resultatene fra denne studien viser at toppidrettsgymnas og toppidrettslinjer står ovenfor en rekke utfordringer i møte med studentutøvere. Mangel på behovstilfredsstillelse i skolesammenheng viser seg å øke faren for frafall. I tillegg vises en tendens til at studentutøvere velger bort utdanning ved toppidrettsskoler dersom de støter på problemer i klubblaget som fører til nedtrapping eller avslutning av satsning. I praksis betyr dette at skolene burde ha kontroll på hvordan tilstanden er i klubblaget for hver enkelt utøver dersom de ønsker å unngå frafall fra skolen. På bakgrunn av studiens smale utvalg vil resultatene kun være med å gi en indikasjon på et større problem. Flere undersøkelser med et større utvalg er nødvendig for å belyse denne problemstillingen.

I dag legger det norske systemet for studentutøvere opp til en todeling av hverdagen. Med få unntak er norske studentutøvere på øverste nivå tilknyttet to institusjoner som ønsker å være med i utviklingen av utøveren. Dersom kommunikasjonen mellom disse arenaene er mangelfull vil det være utøveren som til syvende og sist vil bli skadelidende. En overordnet gjennomgang av systemet for studentutøvere ville være å anbefale for å kartlegge hvordan et slikt system kan optimaliseres.

Et tiltak for å hindre andelen som slutter på norske toppidrettsgymnas og idrettslinjer kan være å undersøke hva som skiller frafallselevne fra de som fullfører skolegangen. Ved å sammenligne disse gruppene vil en kunne fremskaffe et mer nyansert bilde av

studentutøveres hverdag, da det er kjent at mange utøvere fullfører treårig skolegang kombinert med fotballsatsning. Et slikt design har tidligere blitt benyttet i frafallsforskning (Fraser-Thomas & Deakin, 2008) og kan således anbefales.

Intervensjonsstudier basert på SDT med mål om å tilfredsstille utøvernes grunnleggende behov vil være å anbefale med bakgrunn i denne studiens resultater. Ettersom trenere både i klubblag og på skole har ansvaret for utøvernes velvære og sportslige utvikling vil disse personene være velegnet som objekter i et slikt studiedesign. Basert på informantenes rapporter vil endring av treneradferd kunne ha store konsekvenser for utøverne og deres ønske om fortsatt deltagelse i idrett.

6. Konklusjon

Formålet med denne oppgaven var å besvare følgende forskningsspørsmål:

- Hva oppgir fotballelever, som har avsluttet videregående skolegang ved toppidrettsgymnas eller toppidrett før tre fullførte år, som årsaksforklaring til hvorfor de valgte å slutte?

Rapportene fra informantene gir et nyansert bilde av frafallsprosessen og den fremstår på bakgrunn av dette som svært sammensatt. I det følgende kapittelet vil jeg forsøke å besvare forskningsspørsmålet gjennom studiens viktigste funn.

Resultatene fra denne studien styrker antagelsen om at mangel på behovstilfredsstillelse fører til økende fare for frafall. I hovedsak gjelder dette de grunnleggende behovene for autonomi og tilhørighet. Medbestemmelse i treningshverdag, særlig i forbindelse med belastningsstyring, både fysisk og psykisk, virker å være viktig for studentutøverne. Dette samme gjelder tilhørighet til lagmedlemmer og klassekamerater. I situasjoner der informantene manglet tilhørighet kjente flere på følelsen av å være isolert, både i miljøet, men også fra sin vante vennekrets utenfor skole eller klubb. Inntrykket er allikevel at det sjelden er kun en årsak til hvorfor studentutøverne velger bort toppidrettsgymnas eller toppidrettslinje til fordel for andre alternativer. Mye tid brukt på fotball, lite spilletid og skader nevnes av flere som medvirkende årsaker til frafall.

Utøvere slutter på toppidrettsgymnas når satsingen i klubb er over. Problemer i klubb virker derfor å gi økt fare for frafall fra skole. Hverdagen på toppidrettsgymnas eller idrettslinje forbindes av informantene med satsing mot drømmen om å bli profesjonell. Når motivasjonen for satsing tar slutt er det ikke lenger naturlig å være en del av miljøet på disse skolene og «vanlige» videregående skoler prioriteres. Klubblaget virker derfor å ha en viktig rolle for valget om deltagelse på en toppidrettsskole.

Aspekter i tiden før inngang til VGS, allsidighet/spesialisering eller press/forventninger fra foreldre virker ikke å ha påvirket informantenes frafall. Informantene oppgir at valget om hvilken skole de skulle begynne på var deres eget. Med noen unntak virker motivasjonen for dette å være indre regulert. Om informantene undervurderer de utfordringene som venter i overgangen til VGS gir studien ingen svar på, men i løpet av informantenes tid på VGS møter de alle utfordringer av ulik grad. For flere av informantene fører dette til en motsatt internalisering der motivasjonsreguleringen

suksessivt blir mer ekstern. En slik i endring i motivasjon har i denne oppgaven vært sammenlignet med utøvere som har vært utbrent (Gustafsson et al, 2008). Uten å konkludere med en direkte sammenheng vil det være naturlig å anta at informantenes høye totalbelastning har ført til at flere av vært i nærheten av utbrent i tiden før frafall.

Om fotball og skole skal fortsette å være adskilt må tettere dialog mellom de to institusjonene opprettes. Informantene beskrev en hverdag der det var liten eller ingen kommunikasjon mellom trenere og klubb og på skole. For flere av studentutøverne var konsekvensen av dette at de selv var ansvarlige for å holde begge instanser oppdatert på sin hverdag. I flere tilfeller ble informantene møtt med lite forståelse for sine prioriteringer noe som førte til uheldige avgjørelser.

Kun to informanter fortsatte fotballsatsningen etter frafall fra toppidrettsgymnas eller toppidrettslinje. Informantene erkjenner at selv om de utad beholdt målet om å bli elitespiller var satsingen nå på et annet nivå og på andre premisser enn under tiden ved toppidrettsskole. På tiden da intervjuene tok sted var ingen av informantene lengre involvert i fotballsatsning.

Jeg startet denne oppgaven med dette sitatet uttalt av en av studien informanter: «Jeg fant vel ut at det ikke var verdt det». Sitatet summerer på mange måter opp den avgjørelsen unge talentfulle studentutøvere må igjennom når de skal velge mellom deltagelse og frafall. For deltagerne i denne studien var ikke forutsetningene tilstrekkelige til at de kunne fortsette å satse mot sitt mål, til det ble utfordringene til slutt så store at det ikke lenger var verdt det.

Referanser

- Adie, J. W., Duda, J. L., & Ntoumanis, N. (2008). Autonomy support, basic need satisfaction and the optimal functioning of adult male and female sport participants: A test of basic needs theory. *Motivation and Emotion*, 32(3), 189-199
- Amorose, A. J., & Anderson-Butcher, D. (2007). Autonomy-supportive coaching and self-determined motivation in high school and college athletes: A test of self-determination theory. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(5), 654-670.
- Bahrack, H. P., Hall, L. K., Goggin, J. P., Bahrack, L. E., & Berger, S. A. (1994). Fifty years of maintenance and language dominance in bilingual Hispanic immigrants. *Journal of Experimental Psychology: General*, 113, 264–283.
- Balaguer, I., González, L., Fabra, P., Castillo, I., Mercé, J., & Duda, J. L. (2012). Coaches' interpersonal style, basic psychological needs and the well-and ill-being of young soccer players: A longitudinal analysis. *Journal of Sports Sciences*, 30(15), 1619-1629.
- Balish, S.M., McLaren, C., Rainham, D., & Blanchard, C. (2014). Correlates of youth sport attrition: A review and future directions. *Psychology of Sport and Exercise*, 15(4), 429-439.
- Bakken, A. (2017). *Ungdata. Nasjonale resultater 2017*. NOVA Rapport 10/17. Oslo: NOVA.
- Bell, K., Fahmy, E., & Gordon, D. (2016). Quantitative conversations: the importance of developing rapport in standardised interviewing. *Quality & quantity*, 50(1), 193-212.
- Baron-Thiene, A., & Alfermann, D. (2015). Personal characteristics as predictors for dual career dropout versus continuation – A prospective study of adolescent

- athletes from German elite sport schools. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 42-49.
- Befring, E. (2007). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. Oslo: Det norske samlaget.
- Bartholomew, K. J., Ntoumanis, N., Ryan, R. M., Bosch, J. A., & Thøgersen-Ntoumani, C. (2011). Self-determination theory and diminished functioning: The role of interpersonal control and psychological need thwarting. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(11), 1459-1473
- Bennie, A. & O'Connor, D. (2006). Athletic Transition: A Qualitative Investigation of Elite Track and Field Participation in the Years Following High School. *Change: Transformations in Education*, 9(1), 59-68.
- Boiche, J. C., & Sarrazin, P. G. (2009). Proximal and distal factors associated with dropout versus maintained participation in organized sport. *Journal of sports science & medicine*, 8(1), 9.
- Braun, V. & Clark, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77- 101.
- Calvo, T.G, Cervello, E., Jiminez, R., Iglesias, D., & Murcia, J.A.M. (2010). Using Self-Determination Theory to Explain Sport Persistence and Dropout in Adolescent Athletes. *The Spanish Journal of Psychology*, 13(2), 677-684.
- Christensen, M.K., & Sørensen, J.K. (2009). Sport or school? Dreams and Dilemmas for talented young Danish football players. *European Physical Education Review*, 51(1), 115-133.
- Christianson, S.-Å., & Safer, M. A. (1996). Emotional events and emotions in autobiographical memories. In D. C. Rubin (Ed.), *Remembering our past: Studies in autobiographical memory* (pp. 218-243). New York, NY, US: Cambridge University Press.

- Cobley, S., Baker, J., Wattie, N., & McKenna, J. (2009). Annual age-grouping and athlete development. *Sports medicine*, 39(3), 235-256.
- Cordeiro, P., Paixão, P., Lens, W., Lacante, M., & Sheldon, K. (2016). Factor structure and dimensionality of the balanced measure of psychological needs among Portuguese high school students. Relations to well-being and ill-being. *Learning and Individual Differences*, 47, 51-60
- Côté, J. (1999). The influence of the family in the development of talent in sport. *The sport psychologist*, 13(4), 395-417
- Côté, J., Ericsson, K. A., & Law, M. P. (2005). Tracing the development of athletes using retrospective interview methods: A proposed interview and validation procedure for reported information. *Journal of applied sport psychology*, 17(1), 1-19.
- Crane, J.R., & Temple, V. (2015). A systematic review of dropout from organized sport among children and youth. *European Physical Education Review*, 21(1), 114-131.
- Cresswell, S. L., & Eklund, R. C. (2005). Motivation and burnout among top amateur rugby players. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 37, 469-477.
- Deci, E. L. & Ryan, M. R. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press.
- Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
- Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2008). Hedonia, eudaimonia, and well-being: An introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9, 1-11.

- Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2017). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. [New York]: The Guilford Press.
- Dønnestad, J. (2013). *Hvorfor slutter elever ved norske toppidrettsgymnas? En retrospektiv tverrsnittsstudie av tidligere idrettselever*. (Masteroppgave). Norges Idrettshøgskole, Oslo.
- Enoksen, E. (2011). Drop-out Rate and Drop-out Reasons Among Promising Norwegian Track and Field Athletes: A 25 Year Study. *Scandinavian Sport Studies Forum*, 2, 19-43.
- Eime, R.M., Young, J.A., Harvey, J.T., Charity, M.J., & Payne, W.R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 10(1), 98.
- Fraser-Thomas, J., Côté, J., & Deakin, J. (2008). Examining Adolescent Sport Dropout and Prolonged Engagement from a Developmental Perspective. *Journal of Applied Sport Psychology*, 20, 318-333.
- Giddens, Anthony (1976) *New Rules of Sociological Method. A Positive Critique of Interpretative Sociologies*, London: Macmillan
- Gould, D., Tuffey, S., Udry, E., & Loehr, J. (1996). Burnout in competitive junior tennis players: II. A qualitative analysis. *The Sport Psychologist*, 10, 341–366.

- Gucciardi, D. F., & Jackson, B. (2015). Understanding sport continuation: An integration of the theories of planned behaviour and basic psychological needs. *Journal of Science and Medicine in Sport, 18*(1), 31-36.
- Gustafsson, H., Hassmén, P., Kenttä, G., & Johansson, M. (2008). A Qualitative analysis of burnout in elite Swedish athletes. *Psychology of Sport and Exercise, 9*(6), 800-816.
- Guzman, J.F., & Kingston, K. (2012). Prospective study of sport dropout: A motivational analysis as a function of age and gender. *European Journal of Sport Science, 12*(5), 431-442.
- Hagger, M. S., Chatzisarantis, N. L., & Harris, J. (2006). From psychological need satisfaction to intentional behavior: Testing a motivational sequence in two behavioral contexts. *Personality and social psychology bulletin, 32*(2), 131-148.
- Henriksen, K., Stambulova, N., Roessler, K.K., (2010) Successful talent development in track and field: considering the role of environment. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 20*(2), 122–132.
- Hernes, G. (2010). *Gull av gråstein. Tiltak for å redusere frafall i videregående opplæring*. Oslo: Faforapport 2010:3
- Hill, A. P., Hall, H. K., & Appleton, P. R. (2010). Perfectionism and athlete burnout in junior elite athletes: The mediating role of coping tendencies. *Anxiety, Stress, & Coping, 23*(4), 415-430.
- Hollembeak, J., & Amorose, A. J. (2005). Perceived coaching behaviors and college athletes' intrinsic motivation: A test of self-determination theory. *Journal of applied sport psychology, 17*(1), 20-36.

- Jakobsson, B.T. (2014). What makes teenagers continue? A salutogenic approach to understanding youth participation in Swedish club sports. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 19(3), 239-252.
- Janssen, I., & LeBlanc, A.G. (2010). Systematic review of the health benefits of physical activity and fitness in school-aged children and youth. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 7(1), 40.
- Kirke-, utdannings-, og forskningsdepartementet (1996). *Reform 97: Dette er grunnskolereformen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/reform-97-dette-er-grunnskolereformen/id87403/>
- Kjørmo, O. (1988). Selvpoffatning og prestasjonsmotivasjon hos unge toppidrettsutøvere i tennis: en teoretisk innføring og en empirisk belysning med utgangspunkt i "TEAM KBANK". Oslo: Norges Idrettshøgskole.
- Kvale, S. (2007). *Doing Interviews*. London: Sage.
- Langdridge, D. (2007). *Phenomenological psychology: Theory, research and methods*. London: Pearson.
- Norges Fotballforbund. Handlingsplan 2016-2019. Hentet fra https://www.fotball.no/globalassets/nff-org/handlingsplan_2016-2019.pdf
- Norges Toppidrettsgymnas. NTG – Best på kombinasjonen skole og idrett. Hentet fra <http://ntg.no/artikkel/skoletilbud>
- Mageau, G. A., & Vallerand, R. J. (2003). The coach–athlete relationship: A motivational model. *Journal of sports science*, 21(11), 883-904.
- Miller, P.S. & Kerr, G.A. (2002). Conceptualizing excellence: Past, present, and future.

Journal of Applied Sport Psychology, 14, 140-153.

Møllerløkken, N.E., Lorås, H., & Pedersen, A.V. (2015). A Systematic Review and Meta- analysis of dropout rates in youth soccer. *Perceptual & Motor Skills: Physical Development & Measurement*, 1221(3), 913-922.

Ntoumanis, N. (2005). A prospective study of participation in optional school physical education using a self-determination theory framework. *Journal of Educational Psychology*, 97(3), 444-453.

O'Neill, M., Allen, B., & Calder, A. M. (2013). Pressures to perform: An interview study of Australian high performance school-age athletes' perceptions of balancing their school and sporting lives. *Performance Enhancement & Health*, 2(3), 87-93.

Oslo Kommune. Søker tall videregående skole og læringsplass 2018. Hentet fra

<https://www.oslo.kommune.no/skole-og-utdanning/kvalitet-i-osloskolen/sokertall-videregaende-skole/#gref>

Owren, M. (2015). *Hvor ble de av? En casestudie av talentfulle håndballjenter som forsvant fra toppidretten i ungdomsårene*. (Masteroppgave). Norges Idrettshøgskole, Oslo.

Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Quested, E., Ntoumanis, N., Viladrich, C., Haug, E., Ommundsen, Y., Van Hoya, A., Mercé, J., Hall, H.K., Zourbanos, N., & Duda, J.L. (2013). Intentions to drop-out of youth soccer: A test of the basic needs theory among European youth from five countries. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11(4), 395-407.

- Reinboth, M., & Duda, J.L. (2006). Perceived motivational climate, need satisfaction and indices of well-being in team sports: A longitudinal perspective. *Psychology of Sport and Exercise* 7, 269-286.
- Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (2012). *Qualitative interviewing: The art of hearing data* (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Rubin, D. C., & Wenzel, A. E. (1996). One hundred years of forgetting: A quantitative description of retention. *Psychological Review*, 103,736–760.
- Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Ryska, T. A., Hohensee, D., Cooley, D., & Jones, C. (2002). Participation motives in predicting sport dropout among Australian youth gymnasts. *North American journal of psychology*, 4(2), 199-209.
- Salguero, A., Gonzalez-Boto, R., Tuero, C., & Marquez, S. (2003). Identification of dropout reasons in young competitive swimmers. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 43(4), 530.
- Sarrazin, P., Vallerand, R., Guillet, E., Pelletier, L., & Cury, F. (2002). Motivation and dropout in female handballers: A 21-month prospective study. *European Journal of Social Psychology*, 32(3), 395-418.
- Sorkkila, M., Aunola, K., & Ryba, T. V. (2017). A person-oriented approach to sport and school burnout in adolescent student-athletes: The role of individual and parental expectations. *Psychology of Sport and Exercise*, 28, 58-67.
- Sparkes, A.C., Smith, B. (2014). *Qualitative research methods in sport, exercise and health*. New York: Routledge.

- Stambulova, N. B., Engström, C., Franck, A., Linnér, L., & Lindahl, K. (2015). Searching for an optimal balance: Dual career experiences of Swedish adolescent athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 4-14.
- Stambulova, N.B., & Wylleman, P. (2015). Dual career development and transitions. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, 1-3.
- Strand, A., Sørgård, K.O., & Lysvold, S. (2015, 11. desember). 8 av 10 tenåringer slutter med idrett: – Jeg mistet motivasjonen. *NRK Nordland*. Hentet fra <https://www.nrk.no/nordland/8-av-10-tenaringer-slutter-med-idrett--jeg-mistet-motivasjonen-1.12697063>
- Temple, V.A., & Crane, J.R. (2016). A systematic review of drop-out from organized soccer among children and adolescents. *Soccer & Society*, 17(6), 856-881.
- Thagaard, T. (2013). Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode (4 ed) Bergen: Fagbokforlaget.
- Utdanningsforbundet (2017). Nøkkeltall for videregående opplæring. *Faktaark*, 9. Hentet fra <https://www.utdanningsforbundet.no/var-politikk/kunnskapsgrunnlag/publikasjoner/2017/nokkeltall-for-videregaende-opplaring/>
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Førsteinntak til videregående opplæring 2017-2018*. Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/statistikk/inntak/inntak2017.xlsx>
- Utdanningsdirektoratet. (2018). Søkere til videregående opplæring – utdanningsprogram. Hentet fra [https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/sokere-utdanningsprogram/?rapportsideKode=VGO_Soeker_UtdprogAar&filtre=FylkeID\(-10\) KjoennID\(-10\) ProgramomraadeID\(-10\) RettstypeID\(-10\)](https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-videregaende-skole/sokere-utdanningsprogram/?rapportsideKode=VGO_Soeker_UtdprogAar&filtre=FylkeID(-10) KjoennID(-10) ProgramomraadeID(-10) RettstypeID(-10))

Utdanningsdirektoratet. Lærerplan i toppidrett – valgfrie programfag i

utdanningsprogram for idrettsfag. Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/IDR5-01/Hele/Formaal>

Vallerand, R. J., Fortier, M. S., & Guay, F. (1997). Self-determination and persistence

in a real-life setting: Toward a motivational model of high school dropout.

Journal of Personality and Social Psychology, 72(5), 1161-1176.

WANG. Dette er WANG toppidrett. Hentet fra <http://wang.no/hva-er-wang->

[toppidrett/](http://wang.no/hva-er-wang-toppidrett/)

Forkortelser

DMSP:	Developmental Model of Sport Participation
NFF:	Norges Fotballforbund
NIH:	Norges Idrettshøgskole
NSD:	Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste
NTG:	Norges Toppidrettsgymnas
SDT:	Self-Determination Theory eller selvbestemmelsesteorien
VG1,2,3:	Årstrinnene i den videregående skolen
VGS:	Videregående skole

Begrepsforklaring

Velvære (Well-being): Når velvære omtales i denne oppgaven er det den eudaimoniske formen for velvære. Denne formen for velvære beskrives som en prosess for å utnytte sitt fulle potensiale og være fullt funksjonerende (Deci & Ryan, 2008).

Vedlegg

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Vedlegg 2: Informasjonsskriv/samtykkeerklæring

Vedlegg 3: Intervjuguide

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Henrik Gustafsson
Postboks 4014 Ullevål stadion
0806 OSLO

Vår dato: 29.09.2017
Deres ref:

Vår ref: 55643 / 3 / L AR

Deres dato:

Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 01.09.2017.
Meldingen gjelder prosjektet:

55643	Hva fører til frafall fra toppidrettsgymnas? En casestudie av fotballelever som ikke fullførte sin treårige utdanning
Behandlingsansvarlig	Norges idrettshøgskole, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Henrik Gustafsson
Student	Ola Jahr Røine

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt

personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget [skjema](#). Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en [offentlig database](#).

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Dersom noe er uklart ta gjerne kontakt over telefon.

Vennlig hilsen

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Marianne Høgetveit Myhren

Lasse André Raa

Kontaktperson: Lasse André Raa tlf: 55 58 20 59 / [L.asse.Raa@nsd.no](mailto:Lasse.Raa@nsd.no)

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Ola Jahr Røine, olaroine@gmail.com

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 55643

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

REKRUTTERING

Det oppgis at det vil rekrutteres ved at det tas telefonisk kontakt med potensielle informanter. Som hovedregel anbefaler vi ikke telefon som førstekontakt. Potensielle informanter bør heller gis informasjon om prosjektet, for så å gis mulighet til selv å ta kontakt med prosjektleder dersom de ønsker å delta.

SENSITIVE OPPLYSNINGER

Personvernombudet tar høyde for at det vil behandles sensitive personopplysninger relatert til helseforhold. Det bemerkes at begrepet helseforhold skal forstås i en vid forstand, som omfatter en persons tidligere, nåværende og fremtidige fysiske eller psykiske tilstand. Eksempelvis kan selvoppfatning vedrørende faglig kompetanse og sosiale evner, selvverd og opplevelse av skolehverdagen være potensielt sensitive opplysninger. Det bør utøves særlig forsiktighet ved behandling av sensitive personopplysninger, både når det gjelder etiske problemstillinger, innhenting av data og informasjonssikkerhet underveis.

DATASIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Norges idrettshøgskole sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTSLUTT

Forventet prosjektslutt er 30.06.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

«Fotballlevers frafall fra toppidrettsgymnas eller toppidrettslinje»

Høsten 2017 og våren 2018 skal jeg skrive en masteroppgave ved Norges Idrettshøgskole. Dette prosjektet vil ha som mål å undersøke grunner til frafall blant elever med fotballspesialisering ved toppidrettsgymnas i Norge og hvordan frafallselever selv opplevde sin skolehverdag. Jeg ønsker å intervju 5-6 gutter og/eller jenter som har valgt å avslutte sin deltagelse ved toppidrettsgymnas før utdannelsen var fullført. Problemstillingen for prosjektet er å undersøke hvorfor fotballelever ved norske toppidrettsgymnas velger å avslutte sin utdanning før den er fullført.

Ettersom du utfyller inklusjonskriteriene for denne studien, har du blitt strategisk utvalgt, og det vil være svært ønskelig at du deltar som en del av prosjektets utvalg. For deltagelse i studien kreves informert samtykke og aktiv deltagelse i et intervju som er berammet til maksimalt en klokke time. Her vil du få spørsmål som omhandler dine erfaringer vedrørende skolegang ved toppidrettsgymnas, din idrettslige og sosiale bakgrunn, og hvilke årsaker som førte til avslutning av deltagelse ved skolens fotballutdanning.

For å sikre informasjonen som oppgis vil det gjøres lydopptak under intervjuet, som skriftlige notater. Intervjuguiden vil være tilgjengelig for deg i forkant av intervjuet dersom dette er ønskelig.

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Dette innebærer at det er kun min veileder, Henrik Gustafsson, og meg selv, som vil ha tilgang til disse opplysningene. Lydopptak av intervjuet vil transkriberes direkte etter intervju og deretter destrueres. Personopplysninger vil lagres på en privat datamaskin og kontaktinformasjon vil være skilt fra de innsamlede dataene.

Deltagerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av prosjektet. Dataene vil anonymiseres slik at personene i undersøkelsen ikke vil kunne kobles til prosjektet som etter planen skal avsluttes 30.06.2018. Etter prosjektslutt vil personopplysninger bli slettet og alle data forbli anonyme.

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Ola Jahr Røine på telefon 91161637, eller min veileder, Henrik Gustafsson på telefon 004670696726.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Kryss av i boksene under

Jeg samtykker til å delta i intervju

Jeg samtykker til at opplysninger om meg kan innhentes fra klasselærerregister

Jeg samtykker til at personopplysninger kan publiseres/ lagres etter prosjektstutt

Vedlegg 3: Intervjuguide

Praktisk info:

- Kort presentasjon av meg
- Forteller om formålet med oppgaven
- All informasjon er konfidensiell
- All informasjon anonymiseres
- Intervjuene transkriberes, og kan sendes til gjennomlesning dersom det er ønskelig

Hovedtema	Undertema
Bakgrunnsinformasjon Hvem er du?	Kan du fortelle litt om deg selv? - Alder? -Bosted? - Bosituasjon? Hvor er du fra? Hva gjør du nå? Skole/jobb? Hva ser du for deg å arbeide med i fremtiden? Deltar du på idrettsaktivitet nå? Dersom ja; - På hvilket nivå? - Hvor ofte? - Hvordan trives du?
Idrettsaktivitet som barn og ungdom Allsidighet eller spesialisering?	Undertema -Hva drev du med av idrettsaktivitet som barn? - Drev du med andre aktiviteter utenom idrett? Når begynte du å spille fotball? - Hvorfor begynte du med fotball? Når bestemte du deg for å satse på fotball? - Hvem var involvert i beslutningen om satsning? - Hadde du et eller flere mål for fotballdeltagelsen? – Hvem utarbeidet disse og hvordan arbeidet du med disse målene?

<p>Foreldres involvering</p>	<p>Konkurrerte du for aldersbestemte landslag, kretslag eller sonelag? Spilte du for flere lag enn ditt eget årskull innad i klubb? Spilte du for flere klubber som barn/ungdom?</p> <p>Hvor involverte var foreldre i din fotballdeltagelse? Har de noen idrettserfaring? Har du, på noe tidspunkt, følt at dine foreldre har vært for mye involvert?</p>
<p>Valg og forventninger til videregående opplæring Hvorfor toppidrett?</p>	<p>Kan du fortelle litt om hvorfor du valgte toppidrett ved toppidrettsgymnas (TG)? Var det for deg noen forskjell på toppidrett og vanlig idrettslinje?</p>
<p>Nivå</p>	<p>Hvordan var ditt fotballfaglige nivå sammenlignet med andre som begynte på TG samtidig som deg?</p>
<p>Målsettinger?</p>	<p>Hvor skoleflink var du da du begynte på TG?</p>
<p>Hva forventet du i forkant?</p>	<p>Hadde du noen mål med din fotballdeltagelse ved TG?</p>
<p>Skole og fotball i tiden på videregående</p>	<p>Hvilke ambisjoner hadde du for skolegangen? Hvordan så du for deg hverdagen med kombinasjon av fotball og skole?</p>

Livssituasjon	Hvor bodde du da du gikk på skolen?
Kombinere skole og fotball	<p>Hadde du jobb på dette tidspunktet?</p> <p>Hvordan opplevde du kombinasjonen av fotball og skole?</p> <p>Hvor mye tid brukte du på fotball hver dag? Hvor stor innvirkning hadde du på egen treningshverdag?</p>
Miljø	<p>Gikk satsningen ut over andre deler av livet ditt?</p> <p>Hvordan opplevde du treningsmiljøet på TG?</p>
Belastning	<p>Var elevene opptatt av å lykkes sammen?</p> <p>Hvor mange timer trente du i en normaluke da du gikk på TG (i sesong, utenfor sesong)?</p> <p>Trente du mer eller mindre etter overgangen fra ungdomsskole til videregående?</p>
Skader	<p>Trente du annerledes etter overgangen? -Egentrening?</p> <p>Holdt du deg skadefri i perioden?</p>
Samarbeidsklima	<p>Hvordan ble eventuelle skader håndtert av skole/klubb?</p> <p>Hvordan var samarbeidet mellom klubb og skole mtp din treningshverdag?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Plan for din treningshverdag? - Plan for gjennomføring av skolearbeid? - Unntak fra aktivitet ved behov? - Dialog mellom trener og lærer? - Var du selv involvert i planlegging? - Hvem følte du hadde ansvar for din utvikling?
Kamparena	

<p>Beslutningsprosessen</p> <p>Valget</p>	<p>- Gjorde klubb/skole sitt for at du skulle bli så god som mulig? Evt, hva kunne vært gjort annerledes?</p> <p>Hvilke lag spilte du for i perioden på TG? - Landslag, kretslag, regionslag, klubblag, skolelag?</p> <p>Spilte du på flere lag innad i klubben? Hvem bestemte i så fall dette?</p> <p>Husker du når du for første gang vurderte å slutte?</p> <p>Når bestemte du deg for å slutte?</p> <p>Hvilke faktorer førte til valget? - Miljø - Belastning - Signifikante andre?</p>
<p>Tiden etter frafall</p> <p>Fortsatt skolegang</p>	<p>Var andre involvert i beslutningsprosessen? - Foreldre/lærere/venner?</p>
<p>Fortsatt idrettsatsning</p>	<p>Begynte du på ny VGS etter frafall fra TG?</p> <p>- Hva var viktig for deg da du tok valget om ny skole?</p>
<p>Feil beslutning</p>	<p>Fortsatte du å satse aktivt? - På hvilket nivå?</p> <p>Angret du på noe tidspunkt på valget? - Hvorfor?</p>

	<p>- Endret din holdning til TG seg etter at du sluttet?</p> <p>Med det du vet om TG nå, ville du anbefalt det til andre?</p>
--	---

- Min studie er kvalitativ
- Koblingen kvalitativ og dropout (årsaker til motivasjonsårsaker)
- «Det finnes lite motivasjonsstudier på dropout og SDT»
- Personal accounts
- En seksjon med noen avsnitt hvor du oppsummerer på hva som ikke er gjort -> Innledning

